

HÉVÍZ

Művészeti és társadalmi folyóirat

XX. évfolyam • 2012/3 • Ára: 300 Ft

**Háy János,
Zudor János**

versei

**Fehér Béla,
Gerlóczy Márton**

novellái

Nyáry Krisztián

Szerelemtérkép

Cserna-Szabó András

a kálomista mennyországról

Móricz Zsigmond

hévízi évei

Winnetou

magyar barátja

Nyílt víz

Fehér Béla: Egypercesek	5
Lángi Péter: Levél a Vénüléshez (vers)	14
Zudor János: Üzenet magamról; E földről nézve (versek)	15
Gerlóczy Márton: A cukros és a gonosz lakás (novella)	17
Pál Dániel Levente: Nem volt szép nő...; Autoekphrasis (versek)	21
Potozky László: Verejték a bőr alatt (novella)	25
Háy János: Öklődök (vers)	31

Hajószakács

Cserna-Szabó András: „Az illata valóban képes az embert a hitvallásában megingatni” (<i>a káломista mennyországról</i>)	35
--	----

Vízibicikli

Szederkényi Olga: Rablóból pandúr (két interjú a 100 éve halott Karl Mayról)	43
--	----

Hullámverés

Nyáry Krisztián: Szerlemtérkép (<i>Hogyan jut el Léda csókja hét lépésben Aczél Györgyig?</i>)	55
Selyem Zsuzsa: Hány meg hány adósság (Zudor Jánosról)	64
Szálinger Balázs: Mission Impossible: Zudor János és a kritika	67
Hercsel Adél: Unalmas történet (Inkei Bence: Mirelit)	70

Öböl

Szántó Endre: „Itt mindenki méltóságos...” (<i>Móricz Zsigmond Hévízen</i>)	75
---	----

Hévíz
Művészeti és társadalmi folyóirat
Megjelenik kéthavonta

Főszerkesztő: Szálinger Balázs
Szerkesztő: Cserna-Szabó András
Olvasószerkesztő: Cséby Géza

Szerkesztőbizottság: Cserna-Szabó András, Cséby Géza, Hinger Tamás,
Óry Rózsa, Szálinger Balázs, Szántó Endre

Alapította Dr. Kiss Lajos
Kiadja Hévíz Város Önkormányzata, 8380 Hévíz, Kossuth Lajos utca 1.
Felelős kiadó: Papp Gábor polgármester
e-mail: hevizfolyoirat@gmail.com

Tördelés, layout: Leon Creativon Kft.
Nyomás és kötés: T-CONT Kft., Hévíz

ISSN szám: 1216-8181

NYÍLT VÍZ

Fehér Béla

EGYPERCESEK

A százéves Örkénynek

ALBÉRLET

– Első látásra tetszik – jelentette ki a vörös nyakú, műbőr kalapos férfi a nappaliban állva, közben idegesen csapkodta a lábszárát az összecsavart hirdetési újsággal. – Az ablakokkal mi a helyzet? Golyóálló az üveg?

– Tizennyolc milliméteres, polikarbonát alapú.

– Az jó – mondta. Kinyitotta az egyik ablakszárnyat, kinézett az utcára. – A falon fel lehet jutni?

A tulajdonos nevetve ingatta a fejét.

– Egy majom se lenne rá képes, ennek ellenére a párkányon mozgásérzékelőket helyeztem el. És mielőtt megkérdezné, az összes ajtó acélbetétes. Ezen nem érdemes spórolni.

– Általában a főbejárat a gyenge pont.

– Az igaz, de nem nálam! Arcfelismerő rendszerrel működik, de kéri az ujjlenyomatot is. Csak két svájci bankban van hasonló.

– A hirdetésben az áll, hogy lézerrács védi a bejáratot.

– Csak éjszakára szoktam bekapcsolni. A szomszédok kérték.

– Nappal nem üzemel, csak mert a szomszédoknak nem tetszik? – A műbőr kalapos a fejét csóválta, közben a nappali ajtaját kopogtatta, aztán felhajtotta

perzsaszőnyeget, a parkettát tanulmányozta. – Én nem lennék ilyen figyelmes. Az előző albérletemben sok bajom volt a szomszédokkal.

A házigazda megrántotta a vállát.

– Balra egy nyugdíjas adóellenőr lakik, jobbra egy elvált diétás nővér. Ahányszor levitték szemetet, mindig belegyalogoltak a lézerrácsba. Bőgött a sziréna, zengett az egész ház. Megkínálhatom egy kávéval?

– Köszönöm, de csak reggel kávézok. A hirdetésben az áll, hogy menekülési út is tartozik a lakáshoz. Megmutatná?

Átmentek a hálósobába. A tulaj kinyitotta a ruhásszekrényt. Belekiáltott.

– Fa leszek, ha fának vagy virága! – A szekrény hátulja hangtalanul félrecsúszott. – Jelszóra nyílik, de hangfelismeréssel. Csigalépcső visz a földszintre, onnan alagút a főcsatornába.

– Jó megoldás – ismerte el a műbőr kalapos, miután bekémlelt a szekrény mögött tátongó lyukba. – Már csak egyetlen kérdés maradt. Tartozik a lakáshoz önmegsemmisítő rendszer?

A házigazda a fejét ingatta, mint aki nem tudja elképzelni, hogy ezt valaki komolyan kérdezi.

– Self Destruct X5 Eldorado! Ismeri? Olyan erő van benne, hogy az egész házat prézlivé robbantja, és kitüszenti az űrbe! A detonátort két helyről lehet aktiválni.

– Valószínűleg kiveszem a lakást. – közölte a látogató, miközben a tulajdonos kikísérte. A lépcsőházból még visszaszólt. – Este felhívom!

– Előre szólok, hat havi díjat előre kell fizetni! – kiáltotta utána a tulaj.

IDŐJÁRÁS-JELENTÉS

A gyengülő frontzóna kelet felé tolódott, holnaptól anticiklon határozza meg időjárásunkat. Ma még főként nyugaton gyakran lesz felhős az égbolt, szórva-nyosan kisebb eső, zápor is előfordulhat, a szél majd csak az estétől mérséklődik. Késő délután Vastava térségében szokatlanul heves zivatar várható, 17 órakor

villám csap Pócsi Gyula Nárcisz utca 8. szám alatti családi házába. A tető nyomban lángra lobban, Pócsiné jajveszékelve rohan ki az udvarra, Pócsi Gyula azonban megpróbál higgadtan viselkedni. Bőröndbe dobálja a család értéktárgyait, a fehérneműs fiókba rejtett készpénzt, még az édesanyja képét is leakasztja a falról. Nagyon remélem, hogy nem jut ki az égő házból ez a rohadó lelkű nőcsábász, aki azt súgta a fülembe, hogy egymás karjaiban, a szerelem rózsahintóján szédülünk majd a boldogság felhőibe, én pedig hittem neki, mert még most is szeretem, szeretem, szeretem! Gyászba borítottad a szívem, Gyuszi! Egyébként visszatér a nyár, erősödik a nappali felmelegedés, holnap 28 fok körül tetőzik a hőmérséklet.

VENDÉG A KONYHÁBAN

Este tíz óra körül járt az idő, odakint szélvihar tombolt, rázta az ablakokat. Dr. Pödrő János fizikus, egyetemi professzor egész este a Materials Today friss számát olvagatta, közben szivarozott. Elröpült az idő, megéhezett, nekilátott hagamás rántottát készíteni a teakonyhában. Amíg a felkockázott szalonna a serpenyőben sercegve olvadozott, a professzor a hagymát karikázta egyforma darabokra, precízen, ahogy csak az agglegények tudják. Éppen elkészült, amikor a hűtőszekrény mellett megnyílt a fal, és a halál toppant a konyhába. Pontosan úgy nézett ki, ahogy régi fametszeteken ábrázolják. Fekete csuklyás csontváz, kezében kaszával. A professzor a homlokára tolta a szemüvegét.

– Értem jött? – kérdezte, s mindjárt elzárta a gázt a serpenyő alatt, nehogy később lakástűz legyen.

A halál érdeklődve körülnézett, a hűtőszekrényhez támasztotta a kaszáját, leült a hokedlira. Dr. Pödrő csodálkozva hallotta, tényleg zörög a halál csontja.

– Nem önért jöttem – nyekeregte.

– Lehetek őszinte? Megkönnyebbültem – sóhajtott a professzor.

– Fáradt vagyok, a gerincem szakad ki. Nigériába indultam, de úgy látszik eltévedtem.

- Miért éppen Nigériába?
- Kitört a járvány. Egy nyugodt percem sincs. Torkig vagyok a járványokkal. A professzor újra a serpenyő alá gyűjtött, belekotorta a felkarikázott hagymát.
- Nem haragszik, ha folytatom? Félek, hogy megdermed a szalonnaszír.
- Á, ne zavartassa magát! Kifújom magam, és már itt se vagyok!

SIKERES GYAKORLAT

Az edzés végén Dorozsma, a súlyemelő bejelentette, hogy mielőtt zuhanyozni megy, csak úgy, próbaképpen, a maga öröme, megpróbálja megdönteni a lőkés világcsúcsát.

– Nagy a szád, Tóni! – nevettek a többiek, de Dorozsma nem tágított, közölte, hogy kirobbanó formában érzi magát. Lehunyt szemmel koncentrált, aztán ötszázhuszonhat kilós súlyt kért. Az edző csak legyintett, hiszen a súly éppen a duplája volt a világcsúcsnak. Dorozsma síkporozott, ráfogott a súlyzóra, mellre vette, kilökte. Aki látta, dermedten nézte, nem hitt a szemének.

– Megpróbálok az egy tonnát! – mondta Dorozsma, miután fogadta a gratulációkat. Amíg a súlyt előkészítették, szökdelt, lazított, légzőgyakorlatokat végzett. Az egy tonnát is könnyedén kilökte. Húsz centit süllyedt alatta a talaj. A háttérben csodáról sugdolóztak, az edzője leborult előtte.

– Vedd úgy, hogy bent vagy az olimpiai keretben – zokogta.

Dorozsma nem állt meg. Egész testében ágaskodott az erő, hajtotta előre. Könnyű futásban elhagyta a Gépgyár SE edzőtermét. Az utcára érve rugózott néhányat, aztán felemelte az egész épületet. Utána a városrészt. De még ezzel sem érte be. Feje fölé lökte az egész várost, aztán Magyarországot. A jobb vállában ekkor már enyhe fájdalmat érzett, ennek ellenére még felemelte Európát, és mindjárt utána Afrikát is. Ekkor gyúrást kért, összpontosított, az edzője szalmiákot szagoltatott vele. Dorozsma leguggolt, maga elé motyogva fohászzkodott, aztán határozott mozdulattal a talajba markolt, hatalmas ordítás szakadt

ki belőle, és a feje fölé emelte az egész földgolyót. Kicsit táncolt a súly alatt, de szépen megtartotta.

Közben Hongkongtól Washingtonig megszokott medrében folyt az élet. Az emberiség semmit nem vett észre Dorozsma gyakorlatából.

CSERBENHAGYÁS

Kotász, a neves zaj- és rezgésvédelmi szakértő csendre vágyott. Fejfájásra hivatkozva távozott a munkahelyéről, az első sarkon ivott egy korsó sört, aztán buszra szállt, elment az állatkertbe. Ez bölcs döntésnek bizonyult, a városi forgalom zaját ott alig lehetett hallani. Megnézte az elefántokat, aztán a nagyragadozókat, pedig valójában egyik se érdekelt, ráadásul mindkét helyen felajzott óvodások ricsajoztak. Bemenedült a madárházba, onnan az idegtépő csivitelés kergette ki. Fagylaltot vett, padra ült a mesterséges tó partján, onnan figyelte a flamingókat. Olyan lelki béke szállta meg, hogy eszébe se jutott a zaj- és rezgésvédelem. Később elsétált a vízilovakhoz, végül a majmoknál kötött ki. Ott aztán nem mindennapi dolog történt. Megszólította az egyik bóbitás gibbon. A többiektől elkülönülve, leverten gubbasztott, a rácsot szorította.

– Uram, hall engem? Segítsen rajtam! Tévedésből kerültem ide!

Kotász rámeredt, lába földbe gyökerezett. Fogva tartották az értelmesen csillogó, könnyörgő szemek.

– Tévedésből?– kérdezte, közben azért körülnézett, nem örült volna, ha látja valaki, hogy egy majommal beszélget. – Miért, kicsoda maga?

– Brezinai Mohó István zoológus. Talán már hallotta a nevemet.

Kotász a fejét rázta.

– Nézze, én műszaki ember vagyok.

– Hát, persze, szakbarbár. Semmi szellem, gondolat, elegancia. Önök verik a legnagyobb szeget az emberiség koporsójába.

– Sérteget? Vizszontlátásra!

– Várjon! Hat könyvem jelent meg. A Főemlősök alkonyát tizenhét nyelvre

fordították le! Az ember, mint zsácutca hetekig vezette az angol bestseller listát – büszkélkedett, közben lustán vakarta a hónalját. – A gondozóknak hiába magyarázom, ők se olvasnak.

– Mégis, hogy került ilyen méltatlan helyzetbe?

– Hosszú történet, erre most nincs idő. Könyörgöm, hívja ide az igazgatót! De siessen, az isten szerelmére!

Néhány perc múlva Kotász megjelent az állatkert igazgatóságán. Szeplős orrú, kihívó blúzt viselő titkárnő állta az útját.

– Az igazgató úr éppen nem ér rá. Reklamálni óhajt? Talán megharapta a zebra? – kérdezte gyanakodva.

– Senki nem harapott meg – közölte leverten Kotász.

– Örüljön neki. Akkor milyen ügyben? – érdeklődött a titkárnő, de abban a pillanatban megszólalt a telefon. Mielőtt felvette, még odavetette. – Talán önt is Brezinai Mohó István küldte?

Kotász elbizonytalanodva állt az ajtóban.

– Nem fontos – mondta egy idő után, és sarkon fordult.

MUSCA DOMESTICA

Aki addig kételkedett Kővágó professzor rendkívüli kisugárzásában, az mindjárt az első egyetemi előadáson meggyőződhetett arról, hogy nem valami diákok legendagyártásáról van szó. Ahogy Kővágó megállt a katedra előtt, ahogy egyszerre tudott mindenki szemébe nézni, és ahogy metsző tekintete szinte leborotválta az arcokat, attól bizony megfagyott a levegő.

– Bemutatkoznom felesleges. Aki esetleg mégsem tudja, ki vagyok, sürgősen keresse fel agysebészét! – dörrent a professzor baritonja. Kis hatásszünet után folytatta. – Ne gatyázzunk, vágjunk bele! A musca domestica, gyengébbek kedvéért a házi légy, a rovarok osztályába, a kétszárnyúak rendjébe, a rövid csápú kétszárnyúak alrendjébe, ezen belül a muscidae családba tartozó faj. Az üres tekintetekből úgy látom, nem mindenki tudja, miről beszélek! Jobb lesz, ha megmutatom.

Kővágó eltűnt a hallgatók szeme elől. Fél perc múlva az első sorban ülők vették észre, hogy a katedra íróasztalán légy futkározik, játékosan fel-felröppen, ráül Kővágó professzor aktatáskájára, szemüvegtokjára, a sárga táblaszivacsra, ahol különösen jól meg lehetett figyelni. Ennek ellenére néhányan zúgolódtak, hogy rosszul látják, a lábait sem tudják megszámolni. A légy erre körútra indult, átrepült a termen, leszállt a hátsó falra, ott illegette magát, aztán elidőzött a mennyezeten, a kifüggesztett magyar címeren, végigmászta az ablakokat. Az utolsó ablak azonban résnyre nyitva volt, és mire a közel ülők észbe kaptak, a légy kirepült a teremből. Izgatott sugdolózás támadt, a hallgatók várták, hogy a professzor visszatérjen, de nem tért vissza, pedig az összes ablakot kitérták.

Szünetben aztán két hallgató bekopogott a dékáni hivatalba, jelentették a történetet Pozsár Marina tanulmányi főelőadónak, aki belevörösödött a hírbe.

– Harmadszor csinálja meg velünk! Egyelőre ne számítsanak a professzor úrra.

– Elmaradnak az előadásai?

– Áttelel valahol, majd csak márciusban csalják vissza az első meleg napsugarak – közölte fátyolos hangon, aztán levette a szemüvegét, ököllel verte az íróasztalt. – Mit állnak itt? Addig forgassák a jegyzetet!

HELYREIGAZÍTÁS

1.

Alulírott Kotász Kálmán, a kisladoványi általános iskola testnevelő tanára értesítem a tisztelt közvéleményt, miszerint boldog emlékü ükapám, Kotász Alajos, 1857-ben könyvet adott ki Gömör és Kishont törvényesen egyesült vármegyék geographiai és statistikai leírása címmel. Ükapám Albert nevű keresztfiának leszármazottaitól a minap jutott hozzám a könyv eredeti kézirata. A Források, gyógyvizek című fejezetben, ahol a szerző a Lubenyik mellett található Alojza vasgálicos fürdőről értekezik, a palackban megvásárolható csevice árát öt krajcárban határozza meg. Ezzel szemben a kötet 212. oldalán helytelenül négy

krajcár szerepel! Kérem a helyesbítés tudomásul vételét – jobb későn, mint soha –, a kedves olvasók szíves elnézését.

Kisladovány, 2012. május 27.

Tisztelettel: Kotász Kálmán

2.

Közleményt juttatott el lapunkhoz dr. Kotász Nándor, Vastava önkormányzati képviselője. „Mélységes felháborodással olvastam szombati számukban a Patkányok ébren alszanak című rólam szóló, ellenséges hangvételű újságcikket, amely rossz fényben tünteti fel személyemet és a településért évek óta elkötelezetten végzett munkásságomat. Nyomatékosan kifogásolom az alábbi mondatot: „Kotász Nándor neve már fogalom a településen. A közérzetünket fertőző butaság, a hatalommal visszaélés, a gátlástalan kapzsiság, a korrupció szinonimája.” Ezzel szemben az igazság az, hogy bárkit szemközt hazudok, arcátlan módszereket alkalmazva saját zsebre dolgozom, csúszópénzt minden mennyiségben szemrebbenés nélkül elfogadok, végeredményben mindenre alkalmatlan, cinikus hátramozdító vagyok, aki kifejezetten ártalmas a közéletre. Ha sunyi szemembe néznek, mindez a napnál világosabb. Levelemet szíveskedjenek nyolc napon belül változtatás nélkül közölni, ellenkező esetben pert indítok.

3.

Tisztelt Genealógiai Közlöny! Nagy várakozással olvastam augusztusi számukban a Kotász-nemzetség igaz története című, családukról szóló tanulmányt, amely súlyos tévedést tartalmaz. Kotász Gergely soha nem volt a csallóközi ármentesítő társulat elnöke, ő illetanár volt a keszthelyi Upor tánciskolában (Sörház, ma Deák Ferenc utca 24.), ott ismerte meg Rákosi elvtárs (Mátyás) majdani titkárnőjét, Mühlbeck Franciskát, aki később Finnországba emigrált (Lahti, Karnoittai utca 16.), ott esett teherbe egy Pukkila nevű, büntetett előéletű meteorológustól, aki nem féltestvére, hanem természetes fia a hasonló nevű chilei származású hírszerzőnek, aki később a hatóságok elől bujkálva, az egykori Szovjetunióban telepedett le (Magnyitogorszk, ulica Pomonyin 2.), külsejét megváltoztatta, középkorú nőként élte rejtőzködő életét, majd férjhez ment, és felvette

a Kotász Szvetlána nevet, s aki a cikk állításával ellentétben nem azonos az édesapámmal.

4.

Múlt heti számunk Terített asztal rovatában, a Kotász Kató házias konyhája című cikkének kapos tökfőzelék receptjébe értelemzavaró hiba csúszott. A legyalult, majd megfőzött tököt gyakori keverés mellett természetesen nem kecskeszarral engedjük fel, hanem gyenge csontlével, aztán a szokásos módon, tejjel behabarjuk. Kedves olvasóinktól elnézést kérünk!

Fehér Béla 1949-ben született Debrecenben. Évek óta a Magyar Nemzet heti tárcaírója. Az irodalom mellett a gasztronómia-történet kutatását tartja hivatásának. A Magvető Kiadó szerzője, legutóbbi kötete: Kossuthkifli (regény, 2012)

Lángi Péter

LEVÉL A VÉNÜLÉSHEZ

Vénülés, te rusnya, pokol szülötte!
Szemrehányón kérdem e verslevélben,
őszidőmnek mért zavarod galádul
várt nyugodalmát.

Mondd, miért sietsz letaposva sarkam,
merre hajtasz ily pimaszul löködve,
s mért pakolsz folyvást a nyakamba új és
új nyavalyákat!

Évek óta már szuszogóm nyuvasztod,
nyaggatod vállam, csigolyám, gerincem.
S most memóriámba harapsz kajánul
rám vigyorogva.

Vaksi pislogóm s a fülem dugóját
is neked köszönhetem, ördög öccse.
Orv fogással módszeresen kikoptatsz
így a világból.

Vénülés, van érdemed is, bevallom:
boldog, új érzés unokát ölelni!
Lásd, azért áldlak, hogy örökre serkent
két elevenség.

Mit hozol még rám, csak azért sem izgat.
Jól tudom, mily változatos palettád.
Ám ha egyszer nyűg leszek, úgy ne nyektess!
Add örök álmom!

Zudor János

ÜZENET MAGAMRÓL

Még keljfeljancsi koromban
addig lovagoltam a vesszőparipán,
amíg elszédültem. Goromba
szavakkal illettem a nagyközönséget,

de ez már a múlt, és sehogy sincs jövő!
Eltáncoltam a jövőmet e Földön...
(most rusnyán gubbasztok egy bogyóban,
a Föld nevű Bolygón, és virrasztok

magamért.) Kitért gitárt veszek,
hogyan elénekeljem a vezéráriámat,
(Isten beleszól a sakkpartiba: „Matt!”)

Vesztett ez a bolygó, elveszett a Föld,
Isten szeme elől, hova tűnt, hova tűnt?
(De engem megvilágít a holdkóros Hold...)

E FÖLDRŐL NÉZVE

Kurvapecér ez a rendszer is!
Lerohad róla a hús...
S rohad tovább a veszély is!
A nőkön sunyibb a rúzs...
Mint a velő, amely kicsordul...
És azután megbolondul
az egész Föld! A ráhagyásban!
Miként minden ráadásban,
És rohadt húst eszünk máma...
ez kerül az asztalára
a rendszernek, rendszertelen
módon, izzana még hogyha
vérért is! Az egész hamis!
Színehagyott, sánta páva
az egész Föld... rohad tovább,
viszi a Nagy Romániát!
Mint egy kerubot, mely berúgott,
és rikácsol énekelve...
E Földről nézve undorító
csupaszcsiga a HOLD!

Zudor János (1954, Nagyváradi), Szivéri-díjas költő.
Legutóbbi kötete: A rusnya valcer (Új Forrás - Posticum, 2012)

Gerlóczy Márton

A CUKROS ÉS A GONOSZ LAKÁS

A cukros még zárás után is ott ült a pultnál. Már csak egyetlen izzó égett. A pultos lány már felpakolta a székeket, lehúzta a rácsot, elmosta a poharakat. Megállt a cukros előtt.

– Idd meg, édesem, jó? Menjünk haza, légy szíves.

– Óóó, kérhetnék még egy hosszúlépést?

– Ne kérjél, drágám, hadd menjek haza!

A cukros megvakarta az állát, mire a szája kinyílt, és erről a cukrosnak eszébe jutott valami. A poharáért nyúlt. A pohárban még volt egy decinyi hosszú lépés, amit a cukros nyomban megivott.

– Haza?

– Igen, haza. Te is menjél szépen haza, pihenj le, szedd össze magad kicsit.

A cukros elszontyolodott, a padlót bámulta, majd hirtelen felkapta a fejét, és megragadta a pultos lány kezét.

– Elegem van!

– Miből, édesem?

– Nem akarok haza menni. Én oda nem akarok menni.

A pultos lány ijedten hátralépett. Nem tudta mire vélni a cukros kirohanását, aki korábban soha nem csinált ilyesmit.

– Miért nem?

- Engem ott... engem ott...
- Téged ott, mi?
- Engem ott vernek – mondta a cukros, és elsírta magát. Dőltek a könnyei, zokogott. A pultos lány lassan, óvatosan közelebb hajolt, és megsimogatta a cukros vállát.
- Ki ver téged?
- A lakás.
- Micsoda?
- Igen.
- A szemét! Miért nem mondtad eddig? Ezt is ő csinálta? – kérdezte a pultos lány, és a mutatóujjával finoman végigsimította a cukros bal szemhéján a sebet.
- Igen – felelte zokogva a cukros.
- Mivel csinálta ezt? Miért hazudtad azt, hogy ez egy aszalt szilva?
- Nagyon félek.
- Mivel csinálta?
- De ugye nem mondd el senkinek. Kérlek, ne mondd el!
- Azt kérdeztem, hogy mivel csinálta?
- A kredenccel.

A pultos lány a pultra csapott.

- Ez egy állat!

A cukros átölelte a pultoslányt, és zokogott, mint egy gyermek. A pultoslány megsimogatta a cukros fejét és a hátát, és közben halkán suttogott.

- Most szépen elmondasz mindent.
- Jó, de kaphatnék előbb egy hosszú lépést?
- Meg egy Unicumot.
- Igen, egy Unicumot is.

A pultoslány bement a pultba, és kiöntötte az italokat. Nagyon mérges volt. Azon gondolkodott, hogy mit tegyen, hogy mit javasoljon ennek a szerencsétlen embernek. Tudta, hogy csak rá számíthat, hogy nincs senki, akit felhívhatna a cukros, hiszen minden este egyedül megy haza. Ahol verik. És ez a szegény ember nem mer beszélni róla. Micsoda aljas gazemberek! Hazamegy szegény egy nehéz nap után a kocsmából, egész nap keményen ivott és lőtte magát, ki

tudja hány kocsmában hány Unicumot és hosszú lépést ivott meg, keményen melózott egész nap, és mit kap, amikor hazamegy? Verést. A pultos lány kitette a cukros elé az italokat.

- Szóval? Mióta bánt ez a szemétláda?
- Nem is tudom. Évek óta. Legalább tizenöt éve.
- És senkinek sem beszéltél róla?
- Nem merem.
- Az a sok törés és seb...
- Igen.
- Azt mind ő csinálta?
- Igen.
- Miket csinál? Beszélj.
- Hát volt, hogy térden vágott a fürdőkáddal.
- A mocsok!
- Igen. Aztán egyszer pofán csapott a padlóval.

A pultoslány a tenyerébe temette az arcát. Bár még csak két éve ismerte a cukrost, még csak két éve dolgozott ebben a kocsmában, de valahogy mégis hibásnak érezte magát. Hogy nem vette észre, hogy nem figyelt eléggé. Olyan méreg öntötte el, amelyet még soha nem érzett azelőtt. Úgy érezte, hogy legszívesebben felgyújtaná a lakást.

– Máskor meg aljas módon, hátulról támadva tarkón vert a nagymamám székének a karfájával.

- Micsoda alávaló egy gané!

A cukros hátradőlt a bárskéen, de nem esett le. Biztonságban érezte magát, tudta, hogy ez a kocsmán nem bántja, hogy itt nem eshet bántódása. Megkönnyebbült, hogy végre elmondta valakinek az igazságot. Fellélegzett. Fogta az Unicumot, beöntötte a szájába, majd leöblítette a hosszú lépéssel. A pultoslány eközben szó nélkül bámulta a plafont. Gondolkodott.

– Kitaláltam, hogy mit csinálunk – kapta fel a fejét a pultos lány hirtelen. A cukros közelebb hajolt.

- Most megkapja a magáét a szemét.
- Én nem akarom bántani, én nem szeretem az erőszakot – mondta a cukros.

NEM VOLT SZÉP NŐ...

– Nem, nem bántjuk. Nem süllyedünk le az ő szintjére.
– Hát akkor?
– Figyelj, drágám – mondta a pultos lány, majd levett egy bárszéket, odahúzta a cukroshoz, és leült vele szemben, egész közel a szipogó férfihez. – Ugye hozzád nem jár senki?
– Nem.
– Soha senki.
– Nem. Nincs senkim.
– Ez az. Te most szépen hazamész, és meghalsz.
– Meghalok?
– Ühüm. És ott rohadsz, amíg észhez nem tér.
– Minek?
– Hát nem érted? Ha nem jár hozzád senki, akkor nem fogják észrevenni, hogy meghaltál, és ott rohadsz majd egészen addig, amíg olyan bűz nem lesz, hogy a lakás abba beleőrül, és kénytelen lesz elgondolkodni mindazon, amit tett. Érted?
A cukros szeme most felragyogott.
– Bele fog őrülni!
– Úgy bizony.
– Te egy zseni vagy, Teca!
A cukros örömeiben megölelte a pultoslányt, szorította és csókolgatta, és kért még egy hosszú lépést. Megitta, fizetett, és elindult haza. Hosszú évek óta először érezte jól magát. Halkan a hálósobába osont, levetkőzött, és befeküdt az ágyba.

Nem volt szép nő,
melle helyét a burka alatt
arisztokratikus manírokkal
tömte domborúvá,
kívánatosan billegtetve
kisfiús csípőjét,
nem volt szép nő,
meg sem kívántam igazán,
követtem utcákon át,
mintha tetszene, érdekelne,
mormoltam a házassági ajánlat ferde szavait.

Elképzeltem, miként ülnék
félszáz év múlva, boldogan,
mert a boldogság
egyik földi megtestesülése
nem lehet más,
esküszöm, testvéreim,
mint szíva sisám,
kortyolva egy kávé,
majd egy másikat,
belefeledkezve a zaccba
– már este van, és újra reggel –
felejtani, mert testvéreim,
a felejtés természete olyan,
hogy nemcsak az törlődik,
ami te vagy, ami te voltál,
amiből felépítetted magad,

Gerlóczy Márton *(Budapest, 1981)* Első könyve 2003-ban jelent meg Igazolt hiányzás címmel, s rögvest népszerűséget hozott szerzőjének. Legutolsó kötete idén látott napvilágot: Rabigában 2 – A mattyi vérengzés (plágiumregény).

hanem az, hogy a nyelvet is
elfelejtet, amin mindezt
szépen és kiegyensúlyozottan,
jó stílussal vagy bárhogyan
elmondhattad volna.

Követtem tehát,
s már nem a ringó csípőt,
vagy a pirosítóval kent
himlőhelyes arcdarabot láttam,
hanem ötven év múlva magunkat,
őt megszőpölve mindattól,
amivel én ékesítettem
még a felejtés ideje előtt,
jóval azelőtt a küszöb előtt guggolva,
ahol barátsággal fogadnak majd,
s három kopogás után
bólintanak, hogy megvártam,
amíg elrejtőznek az asszonyok,
kávéval kínálnak,
ahol nem kérdeznek,
beszélnem nem kell,
ahol elülhetek naphosszat,
szíva sisám,
kortyolva egy kávét,
majd egy másikat,
belefeledkezve a zaccba,
– már este van, és újra reggel.

Ott, testvéreim,
ott, ahol a boldogság lakik,
név nélkül, nevem is elfeledve,
egyre mocskosabban húzódva
beljebb és beljebb a naptól,
hümmögve értelem és jelentés nélkül.

De nem volt szép nő,
meséltem talán, hogyan nem,
pár utcával később
másfelé vettem az irányt,
kis kerülővel, késéssel érkező
feleségem üdvözlő csókjaihoz.

AUTOEKPHRASIS

Lehattunk volna festmény egy úriház falán, vagy elkent úriház egy festmény hátoldalán, vagy egymásnak épp háttal két keresztény, hogy megfeszítve rajtam száddal keresd az istentagadást, vagy maradást kérj, néhány skiccelt arcvonást egy képen, amin egyikünknek talán helye van, hogy másikunk vázlat legyen neki épp háttal egy elkent úriház falán kifeszített kép hátoldalán.

Pál Dániel Levente (1982, Budapest) MASZRE alkotói díjas költő, műfordító, szerkesztő.
Kötete: Sortűz a körkörös éjszakára (2010)

Potozky László

VEREJTÉK A BŐR ALATT

Kétezertizenkettő március nyolcadikán hirtelen megfontolásból, bármilyen előzetes elhatározás nélkül felvágtam az ereimet. Szép, napsütéses reggel volt, felhőtlen égbolttal és madárscicsérgéssel, nekem mégsem tetszett. A római patríciusok rituális öngyilkosságairól még gimnazista koromban olvastam, így tettem hát én is, annyi különbséggel, hogy nekem sem a családom, sem a barátaim nem állták körül a forró vízzel teli kádat, miközben az alkaromat nyiszáltam.

A vér egykettőre megfestette a vizet, én meg a fejem búbjáig elzsibbadtam, hamarosan pedig már az ajkaimat sem éreztem. Biztosan a fürdőszobában terjengő gőztől van ez így, gondoltam, s jobbnak láttam kikászálódni a kádból, mielőtt még inkább elöntené az émelygés. Meg sem törölköztem, úgy mentem ki a szobába, csupán a tükör előtt torpantam meg egy pillanatra, amíg kinyomtam egy pattanást. Az ágyig már nem volt erőm elvánszorogni, inkább végignyúlтам a szőnyegen, és azon morfondíroztam, vajon hogyan sikerült ilyen cefetül berúgnom, hogy arra sem emlékszem, merre jártam és kivel ittam.

A szőnyegen elterpeszkedő foltról először azt hittem, a szokásos, vörösborral megspékelt hányás, különösebben nem zavartattam magam miatta; csupán azon lepődtem meg, hogy amint ott feküdtem, a semmibe bámulva, körülöttem hirtelen növésnek indultak a falak, és velük együtt a mennyezet is emelkedni kezdett. A csillár lassacskán söröskupaknyira zsugorodott, aztán még kisebb

és kisebb lett, s már alig volt nagyobb, mint egy gombostű feje, amikor ajtónyitókordulás ütötte meg a fülem, és a szoba megtelt fehér ruhás emberekkel.

Elsőre angyaloknak hittem őket, s csak később derült ki, hogy valójában mentősök, akiket azért riasztott hozzám a diszpécser, mert mielőtt bemásztam volna a kádba, nem átallottam felhívni a száztizenkettőt öngyilkossági kísérletem bejelentendő. Még arra is volt gondom, hogy a bejárati ajtót nyitva hagyjam, egyedül a láncot felejtettem el kiakasztani, de azzal is boldogultak a markos hordárok, akik, miután az orvos ellátott, lecipeltek az utcára.

Sosem tapasztalt szégyenérzet ömlött el bennem, amint a szomszédok tekintetétől kísérve aláereszkedtünk a harmadikról, és ezt furcsamód nem a közszemlére kitett testem meztelensége okozta (úgyis régóta *meg akartam mutatni a pucámat* az alattam lakó vénasszonynak), sokkal inkább az a felismerés, hogy tahó szimuláns vagyok, pozőr, akinek túlságosan magas labda a halál.

Már a mentőautóban kaptam vért, úgyhogy mire megérkeztünk a kórházba, mind visszacsöpögött belém, amit otthon kínkeservesen lecsapoltam. Közöltem is az ápolónőkkel, sokkal jobban vagyok, köszönöm a törődést és a kedvességet, de most már hazamennék, ők azonban ragaszkodtak hozzá, hogy egy kicsit még ledőljek a vizsgálóban és kapjak néhány injekciót, csak amíg összedem magam.

Egy kórteremben tértem magamhoz az éjszaka közepén. Az ablakon beeső fény műanyag csöveket világított meg, melyek testem különböző pontjain buktak alá vénáimba. Moccanni sem volt időm, máris az ágyamnál termett egy nővérke, és érdeklődött, nem vagyok-e szomjas, majd, meg sem várva a választ, a szájamhoz emelt egy poharat, de előtte még letuszkolt egy maréknyi tablettát a torkomon. Mielőtt elnyomott volna az álom, megkérdeztem, mi történik a mellettem levő ágyon, hányan fekszenek rajta, hogy szinte a mennyezetig púposodik a paplan, és mégis, mi ez a nyögdecselés? A nővér készségesen elmagyarázta, szomszédom egy mézárós, aki a látszat ellenére egyes-egyedül népesíti be fekhelyét felpuffadt hasával, és tartja ébren agonizálásával az egész kórtermet, ezt teszi ugyanis a frissen őrölt hús, ha nyersen és kilós mennyiségekben fogyasztják néhány óra leforgása alatt. Úgyhogy ne érezze magát egyedül, cirógatta meg a homlokom, ez is az öngyilkosság egyik sajátságos formája.

Mindenféle örültségeket álmodtam az altatóktól, és a legszörnyűbb az volt, hogy nem tudtam felébredni; kis híján szájon csókoltam a reggeli vizitre érkező orvost, amikor hosszas költögetés után sikerült végre felráznia. Kezet akartam nyújtani neki – már amennyire a belém vezetett csövek engedték –, de ő leintett, és a háta mögött álló medikusoknak kezdett magyarul beszélni. Széles taglejtésekkel kísért előadása az én zöldfülűségemről szólt, hisz aki igazán ért az érvágáshoz, az az inakat nem sérti meg, különösen, ha kísérletéről eleve tudja, hogy kudarcra ítéltetett, mert még az életben maradásnál is nagyobb szégyen, ha az ember annyira sem tudja használni a kezét, hogy legalább a farkát lerázza. Valakinek van kérdése? Igen, nekem volna egy, próbáltam fennebb tornázni magam az ágyban, mikor engednek haza?

Az orvosnak jó napja lehetett, vagy csak valamelyik medikánál akart bevágódni: közölte velem, hogy itt én vendég vagyok, érezzem magam otthon, ilyeneket pedig ne kérdezzek, mert minél többször nyaggatják a személyzetet ilyenfajta kérdésekkel – különösen a magamfajta –, annál tovább kell itt maradniuk. És különben is, fölösleges az elvagyódás, én sem akarhatok kikerülni a nagyvilágba, amíg új embert nem faragnak belőlem.

A vizit után behozták a reggelit, pirítóst olvasztott sajttal meg felvágottal, ezt kapták a „könnyű” betegek, míg a szerencsétlenebbjének be kellett érnie egy zacskó perfúzióval. Egyedül nekem adtak valami meghatározhatatlan színű, pépes maszlagot, amit az egyik férfiápoló lapátolt belém, mivel tényleg nem tudtam használni a kezem, mindössze a jobb hüvelykemben derengett valami halvány erő.

Reggeli után ágytálazás következett, már annak, aki képes volt elvégezni a dolgát tizedmagával egy helyiségben. Én, mint kiderült, a gátlásosak közé tartoztam: a csinos nővérke, férfiaságomat a kacsába lógatva, biztatott ugyan egy darabig, de miután látta, csupán egy merevedést képes kisajtolni belőlem, kényszermegoldáshoz folyamodott. Szerintem egyetlen egyet sem gondolt komolyan a számtalan bocsánatkérésből, ami elhagyta a száját, miközben belegyömöszölte a katétert a szerszámomba, egészen a hólyagomig, hogy szabad utat nyisson a jócskán felgyűlt vizeletnek. Azt hiszem, akkor kívántam először, bárcsak ne nyúltam volna a telefon után, mielőtt beültem a kádba vérfürdőzni.

A nap további része csendesen telt el. Volt még néhány ágytálazás, egy változatlanul pépes ebéd és vacsora, betegeket toltak ki a kórteremből, nagyrésztük többé vissza sem hozták, a bent maradtak pedig találgatták, vajon mi történt velük. Egyedül nekem jutott eszembe, hogy talán sikerült új emberré válniuk, és most szabadon kószálnak a nagyvilágban, de véleményemet nem osztottam meg senkivel. Kora délután feljöttek a szüleim, anyám sírása szerencsére beleveszett a termet betöltő beszélgetés zsongásába, apám tekintete elől viszont nem volt hová bújnom. Anyám talán még inkább kiborult azon, hogy egy falatot sem ehetek a háromfogásos ebédből (nagy műgonddal befóliázott edényekben hozta magával), mint a *kádas művem*en, ahogyan a tegnapi cselekedtemet emlegette. Apám egyfolytában azt hajtogatta, hogy fiam, beleöszülök az örültségeidbe, mi következik még; mindeközben csüggedten simogatta a fejét, mintha a mennyezi neonok visszfényét akarná ledörzsölni róla.

A látogatási idő leteltével konzultáció következett, vagy ahogy itt nevezték, beszélgetőkör, hogy az orvosi szakszó ne borzongassa fölöslegesen a labilisabb betegek kedélyállapotát. Osztályonként gyűjtötték össze az öngyilkosjelölteket, mondhatni műfajilag, aszerint, hogy ki mivel próbálkozott: a belgyógyászatról érkeztek az altatózabálók és a különböző méregfalók, a sebészetről az érvagdosók meg azok, akik a szívüket keresték konyhakéssel, de akadt pár alak az ortopédiáról is, akik félresikerült akasztásaik után többszörösen megrepedt nyakcsigolyákkal maradtak. A földszinti liftcsarnokba tereltek mindannyiunkat, ott kellett várakoznunk negyedórán keresztül, míg végre kitárult a négy teherlift egyike ajtaja, és testületileg belezúfolva a hatodikra szállítottak minket.

Ezeket a beszélgetőköröket én úgy képzeltem el, mint új, vagy legalábbis megújulásra törekvő emberek gyülekezetét. Ehhez képest mindenki régi volt és fáradt, a beszélgetést vezető orvos pedig maga volt a megtestesült unottság. Jóformán meg sem szólalt, csak akkor beszélt bővebben, ha új tag érkezett közénk, amúgy hagyta szabadon folyni a vitát, mely nagyrészt az öngyilkossági módszerekről és azok hatékonyságáról zajlott. Hiába szórtak szét bennünket a terem különböző szegleteiben, elég volt egyetlen megjegyzés az altatózabálás vagy az érvágás banalitásáról, a sértettek máris gyalázni kezdték azokat, akik kötél után nyúltak. Mert az öngyilkosok közt is a legegoistább fajta a köteles.

Nem elég, hogy le kell vágni őket, de még takarítani is kell utánuk, visszatartani ugyanis nem képesek azt a kevéske vizeletet és székletet. No meg azok a szederjes arcok és kőkeménnyé merevedő hímtagok, édes istenem.

A mi csoportunkra mindössze két önakasztott jutott, akik, valahányszor a büszkeségükbe gázoltak, a lehető legdühöttebben igyekeztek a földbe döngölni puhánynak kikiáltott társaikat. Az altatózabálókra nem sok szót vesztegettek, az a klimaxos vénasszonyok praxisa, és különben is, senkinek sincs mersze elegendőt magába szotyogtatni. Az ilyenek csak arra jók, hogy össze lehessen állítani az öngyilkosjelöltek statisztikáját. Az érnyszálók pedig, azok csak érnyszálók, egy igazán tökök férfi nem karistol, hanem határozottan tudja, mit akar, nem bízsa a véletlenre élet és halál kérdését. Én is beszólogattam nekik, nem mintha különösebben sértett volna a csuklómon vöröslő sebhelyek becsmérlése, de szórakoztató volt nézni, ahogy a nyakmerevítővel sakkban tartott fejüket a minden irányból rájuk zúduló beköpések felé próbálják kapkodni.

Estére lecsitult a kórházi élet. Néha bejött egy csinos nővérke, hogy vért vegyen, én meg jókat szórakoztam vele. Engem hagyjon békén, mondtam, döfködtek már eleget, inkább hozzák el otthonról a szőnyegemet, azon tíz évre elegendő mennyiséget találnak. Szépen mosolygott, de a számát nem adta meg, úgy látszik, nem volt kíváncsi az új emberre, akivé egyszer válni fogok, ha kikerülök innét. Az éjszakák magányosan teltek, a többszólamú horkolást a paplan alatti recskázások dallama ellenpontozta, csak én feküdtem álmatlanul, tehetetlen kezekkel, és az árnyak játékát bámultam a plafonon.

Beletelt vagy három hétbe, míg összeforrtak annyira az inak, hogy le tudtam nyomni a vécéajtó kilincset. Kiszedték belőlem a katétert, és kaptam egy tolható perfúziós állványt, amivel kijárhattam. Sosem gondoltam volna, hogy valaha ennyire örülni fogok egy kerekeken gördülő fémrúdnak. Hamarosan azt is megengedték, hogy lesétáljak a kórház parkjába, és elüldögéljek a szabad levegőn, hátha visszatér a színem. Ekkor vettem észre, mennyire legyengültem, tíz-tizenöt lépcsőfok után már remegtek a lábaim, pihennem kellett. Üldögéltem a padon, néztem a kórház bejáratát elzáró sorompót, és azon töprengtem, vajon mikor fog már egyszer előttem is fölemelkedni.

Aztán egy nap hazaengedtek. Egyetlen betegtársamtól sem búcsúztam el,

csak becsúszattam egy vastag borítékot a főnövér zsebébe. Kihúztam magam, és elhagytam a kórház épületét. Fáradt voltam és levert, anyámékra mégis mosolyogtam. Kocsival vittek haza, és ennem adtak, aztán ágyba akartak dugni. Én azonban magányra vágytam. Hosszas győzködés után, de elengedtek, anyám csak arra kért, ígérjem meg, hogy nem a kocsmába megyek. Megígértem.

Első utam a törzshelyemre vezetett. Jócskán felmelegedett az idő, amióta bevitték, patakokban folyt rólam a víz a vastag pulóver alatt, amit anyám hozott a kórházba. A verejték beszivárgott a kötéseim alá, és marni kezdte a sebeimet – vérem egyre sósabb lett, én meg egyre idegesebb.

A kocsmában összefutottam a haverommal. Mindenképp kedveskedni akart nekem, vörösborot rendelt egy egész üveggel, de én leintettem: vérem, az van elég, mondtam, inkább zsibbadnék egy kicsit. Felhajtottunk négy felest. Elmesélte, végre sikerült megszabadulnia a feleségétől, hamarosan költözik. Segítenék neked a hurcolkodásban, mondtam, de egyelőre a cipőmet sem tudom rendesen bekötni. Semmi gond, mondta, a lényeg az, hogy mostantól mindketten új emberek vagyunk, azon kívül pedig le van szarva minden. Így van, bólintottam, és koccintásra emeltem a poharam.

A lakásom kitakarítva várt, a szőnyeget anyámék kidobták, és újat vásároltak helyette. Egyedül a fürdőszobára nem figyeltek oda, vagy csak nem akartak a kádhoz nyúlni. Pedig nem hiszem, hogy különösebben megzavarták volna. Úgy el van zsibbadva, ahogy ott fekszik szederjes, elnyílt ajkakkal, hogy azt sem venné észre, ha rászakadna a mennyezet. Túl régi a szerencsétlenje. Általában nem zavar. A fürdésnek mondjuk lótték, zuhanyozni viszont, úgy-ahogy, de lehet tőle. Csak reggelente idegesít a jelenléte. Különösen, ha szépen süt a nap, és csicseregnek a madarak. Minek kuksol ott bent, a sötétben? Minek? Egyszer még kiírom, a kurva anyját! Tudhatná, hogy az ilyen dolgokban nem ismerek tréfát.

Potozky László (1988, Csíkszereda), Jelenleg magiszteri hallgató a kolozsvári egyetemen.
Első, Áradás című novelláskötete tavaly jelent meg.

Háy János
ÖKLŐDÖK

Öklődök. Keserű epe a számban.
Nem tudok dönteni,
ezért vagyunk hárman.
Kilépni onnan, ahol fognak,
belépni oda, ahol várnak.
Vesztek, ha így, vesztek, ha úgy
és mindenki veszít, ha maradunk
hárman összezárva.
Öklődök, keserű epe a számban.
Mikor leszek egyedül,
mikor leszünk ketten,
meddig maradunk hárman.

Háy János (1960, Vámosmikola), József Attila-díjas költő, író, drámaíró.
Legutóbbi kötete: Egy szerelmes vers története (2010)

Ha JÓSZAKÁCS

Fotó: FORTEPAN

Cserna-Szabó András

„AZ ILLATA VALÓBAN KÉPES AZ EMBERT A HITVALLÁSÁBAN MEGINGATNI”

(a kálomista mennyországról)

A régi, mára jórészt eltűnt magyar ételek utáni kutatás olyan, mint egy krimi. A nyomozó nagyítóval kezében, szájában pipával elindul a nyomok után – és aztán vagy meglesz a gyilkos, vagy nem –, van úgy is, hogy végül még nagyobb lesz a káosz, mint a nyomozás előtt.

Itt van tehát egy újabb gasztkrimi. Mi lehet az a „kálomista mennyország”?

A régi magyar reformátusok étkezéséről Benedek Elek írja: „A husvétot megelőző hét a csöndes áhitat hete s nagypénteken még a kálvinista is bőjtöl. Igen, a kálvinista is. Ez az egyetlen böjtnapja van a kálvinistának, mikor zsíros ételt nem eszik.”

Ebből tehát az következik, hogy a kálvinista az év 364 napján zsírosat evett. Fehér Béla jegyzi meg a kálvinista Rómáról, Debrecenről: „Az életrajzírók szerint Petőfi Sándor azért nem tudta megszeretni Debrecen – pedig Zoltán fia is ott született –, mert 1843–44 telén, a vándorszínészi életet odahagyva, olyan keserves szegénységben töltött el három hónapot a városban, hogy egy életre gyűlöletessé tette előtte a cívisek gőgjét és zsíros bőségét.”

Hát, ez a kálomista mennyország minden bizonnyal csakis valami zsíros bőség lehet. De mi?

Szakácskönyvekben nemigen találjuk. De Jókai Mór regényeiben igen. A Sárga rózsában ezt írja Móric a Hortobágyról: „A csikós számára a számadó felesége

főz benn a városban egész hétre valót. S az úri eledel; akárki melléülhet: *Fehér ecetes. – Kaszás lé. – Kálvinista mennyország. – Töltött káposzta. – Espékes.* Mind az öt bojtár együtt vacsorál a számadóval, s a szolgálégénnyről sem feledkeznek meg.”

Nahát, nem lettünk sokkal okosabbak, mindössze annyit tudunk, hogy kálvinista mennyországot evett egykor a hortobágyi bojtár is – a konfitált bálnaherét és a norvég lazacfilét tehát rögvest kizárhatjuk.

Egy másik Jókai-műben is szerepel azonban fogásunk, mégpedig A mi lengyelünk címűben, ahol ezt olvassuk: „Az eljegyzett pár tehát sietett a térparancsnok lakását fölkeresni. Könnyű volt arra rátalálni; ott volt az a Városház-téri lábasházban, melynek oszlopcsarnoka alatt árulják az elképzeltetlen komáromi kenyeret, cipót, s ezzel együtt a cigánypecsenyét (aki ezeket nem ismeri, nem is tudja, hogy mi az a *kálvinista mennyország!*). Annak a szabad tűzhelyen forró zsírban sült cigánypecsenyének az illata valóban képes az embert a hitvallásában megingatni.”

„A pecsenye szó a népryelvben kisebb-nagyobb színhúsdarabokat jelent elsősorban és nem meghatározott elkészítési módot” – jegyzi meg a Néprajzi Le-

Perófi Irodalmi Múzeum tulajdona

xikon. A cigánypecsenye (a XIX. század legvégén megjelenő, az első önálló, nem fordításon alapuló nagylexikon, A Pallas nagy lexikona szerint) marhapecsenye szalonnával beborítva, sózva és paprikázva (vagy borssal fűszerezve), ropogósra sütvé. (Érdekes, hogy a mai cigánypecsenye elsőrendű jellegzetességéről, a fokhagymáról nem szól a szócikk.) Jókai egyébként a zsványpecsenyéről is ír, mely a cigánypecsenyétől eltérően nyáron sült (és Mór szerint sertés- és marhahúsból áll). Dobos C. József is leírja a zsványpecsenyét (Magyar-francia szakácskönyv, 1881), nála is nyáron sült: vesepecsenye – szalonna – rozskenyér összeállításban.

Úgy tűnik, meg is van, mi a kálomista mennyország. Jókai olyan választ ad, amire számítottunk. Jó zsíros cigánypecsenye és friss cipó. (Ha sertéscombból készülne e pecsenye, és a húst kettévágott cipó közé tennék, máris lacipecsenyének kéne hívni.)

Na de nem csak Jókai van a világon! Lajos Árpád: Nemesek és partiak Szuha fön című munkájában (1979) az eddigieknek tökéletesen ellenmondó adatot olvasunk. „A régi gömöri úri családok idejéből még megvan a kálvinista mennyország. Ez

Szántó András gyűjteménye

úgy készül, hogy víz nélkül lisztet, tojást összegyúrnak, kisikálnak, négyzetalakúra vágják. Ezeket felváltva egy-egy sor édes tehéntúróval egymásra terítik, megsütik, majd az egészet cikkekre vágják.”

Az Új magyar tájszótár, 3. kötete (1992) egyik magyarázata némileg egybecseng a gömöri verzióval: „a vargabéleshez hasonló tézstafajta, előbb kifőzött, majd tehéntúróval, tojással, vajjal elkevert és sütőben megsütött metélt tézstából”. Na de a másik újabb dimenziókat nyit: kálomista mennyország = savanyú leves, benne főtt füstölt disznóhússal.

„Kaszáslé” lenne tehát a kálomista mennyország? Hiszen a savanyú leves benne főtt füstölt hússal a régi magyar konyha megnevezése szerint: kaszáslé. Íme egy példa: „Habart húslé vagy kaszáslé. Nyári étel a mezei munkásoknak a Nyírségben és a Bodroghözben. Ez úgy készül, hogy a füstölt disznóhúst jól megmosásák, megfőzik. A lé mennyiségéhez képest tesznek bele jól megmosott köleskását. Mikor megfőtt, behabarják tejjel. Ecetet töltenek bele, felfőzik, s egy csomó tárkonyt megmosva, összekötözve tesznek bele. Mikor készen van, a tárkonyt kidobják belőle. (Ecsedi István: A debreceni és tiszántúli magyar ember táplálkozása, 1935)

Dr. Margalits Ede: Magyar közmondások és közmondásszerű szólások című könyve („megjelent a millénium évében”) is egyértelműen azt állítja, hogy a kálvinista mennyország bizony kaszáslé. És Margalits valószínűleg nem a levegőbe beszél, komoly ember volt ő, Gyulai Pál és Jókai barátja, tanára a budapesti egyetem szerb-horvát tanszékének, tagja az Akadémiának, a szerb-horvát iskolák miniszteri biztosa.

Na de ha a kaszáslé és a kálvinista mennyország egy és ugyanaz, akkor miért említené Jókai a hortobágyi csikós étrendjéről szólva egymás után e kettőt? Bolondgombát evett ez a Móric, vagy mi?

És aki azt hiszi, ezzel a kálvinista mennyország kálváriája véget is ért, az nagyon téved. Nézzük meg, mit hívunk ma így.

2009-ben a báli szezon nyitányaként Debrecenben a Kölcsey Központban megrendezték a Város bálját. Az esemény rangját a helyben élő alkotók, művészek, üzletemberek, politikusok és közéleti személyiségek is megadnák, de tovább emeli az est fényét, hogy a meghívottak között mindig ott vannak a Debrecen-

hez kötődő, illetve innen elszármazott híres vendégek is. A báli nép azon az estén csak találgatta, ugyan mit takarhat a menükártyán olvasható „Beluga hal kálvinista mennyországgal”. Végül aztán, mikor a fogást feltálták, a civisek egy emberként kiáltottak fel: „de hiszen ez harcsafilé túrós csuszával!”

De ha valaki ellátogat Óbudára, és ott felkeresi a méltán híres Zöld Kapu vendéglőt, akkor megbizonyosodhat arról, hogy a Szőlő utcában is a pirított szalonnával megszórta, tejjel meglocsolta, házi tézstából készült túrós csuszát szólítják kálomista mennyországnak.

Foglaljuk össze tehát nyomozásunk eredményét. A kálomista mennyország pecsenye cipóval. Vagy savanyú leves füstölt hússal. Vagy tézsta édes túróval. Vagy valami, ami a vargabéleshez nagyon hasonló. Vagy egyszerűen túrós csusza jó zsírosan.

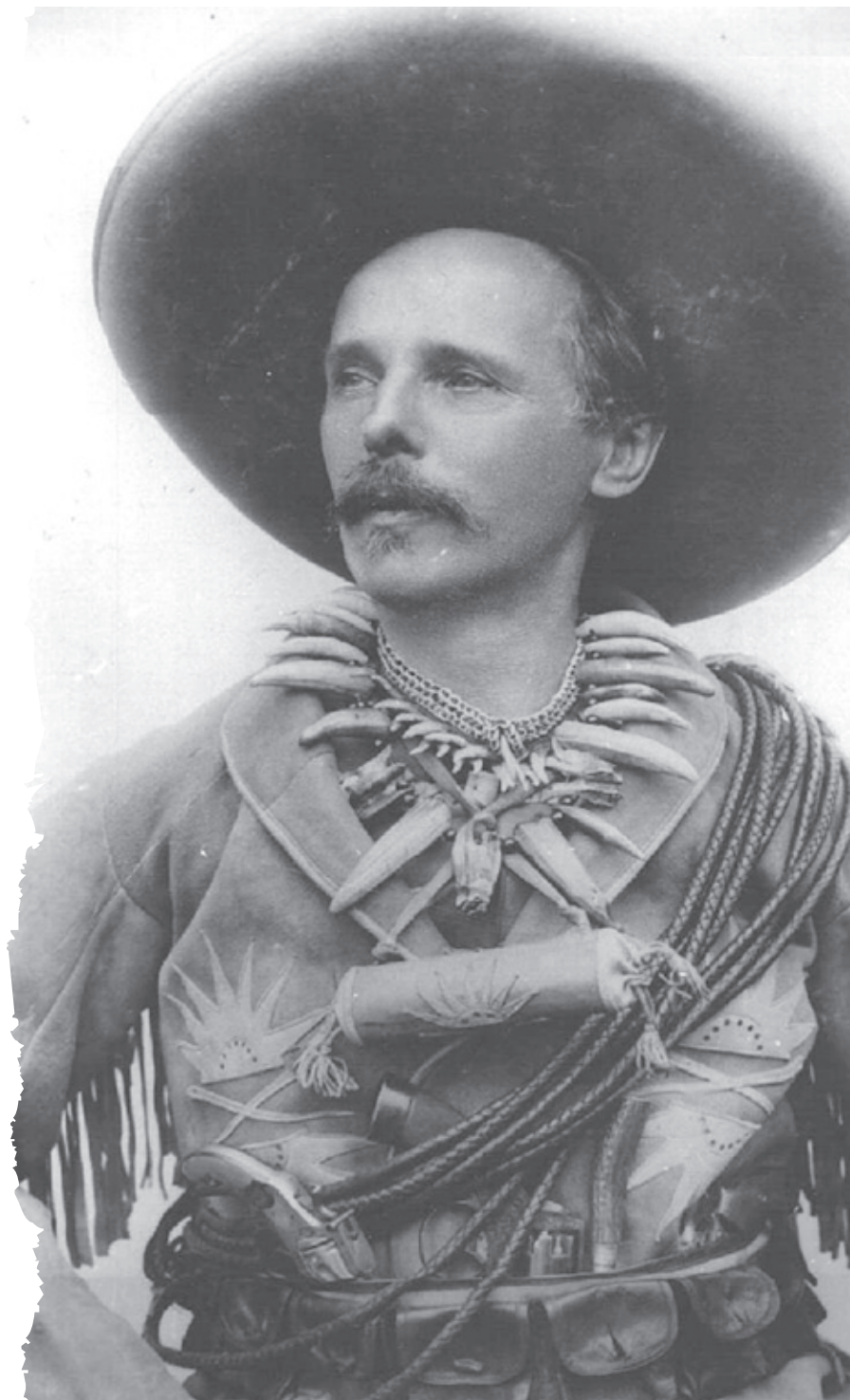
Hogy igazából mi is a kálvinista mennyország, azt valószínűleg csak a vastagnyakú reformátusok Egyistene tudja.

Cserna-Szabó András 1974-ben született Szentesen. Novellista és gasztronómiai újságíró. Eddig nyolc prózakötete jelent meg. A Magvető kiadó szerzője. Az Hévíz folyóirat prózaszerkesztője.

VIZIBILNI

RABLÓBÓL PANDÚR

A 100 éve halott Karl Mayról és hőseiről Szóts Zoltán Oszkár történész, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársával és Xantus Gábor kolozsvári filmrendezővel Szederkényi Olga beszélgetett.

Vakon született, mégis író lett. Nyolc évet ült börtönben, mégis a tisztességes, erkölcsös, gerinces „úriemberek” győznek a történeteiben. Soha nem járt a Vadnyugaton, mégis indiánokról és cowboyokról írt. A világ egyik legismertebb szerzője lett. Az Országos Széchényi Könyvtár az év elején kiállítással emlékezett Winnetou születőjára. May munkássága hihetetlen sikert aratott Európában. Műveit több mint 30 nyelvre fordították le, többek között latinra, volapükre és eszperantóra is.

Szederkényi Olga: – *Mikor olvasta a Winnetou-t először?*

Szóts Zoltán Oszkár: – Nyolc éves koromban. De beleolvastam újra, mielőtt a Karl May-kiállítással kapcsolatos munkát elkezdtük. Idén háromszoros évfordulója van a Winnetou-regények szerzőjének. 170 éve született, 120 éve jelent meg az első könyve és 100 éve halt meg.

SZO: – *Minden idők legsikeresebb német írója, legalábbis az eladási példányszámok alapján. 200 millió kelt el a könyveiből világszerte. Magyarországon mégsem dolgozták fel az életútját, nem jelent meg róla monográfia, még Szerb Antal sem ejt róla egy szót sem A világirodalom történetében. Mi lehet ennek az oka?*

SZZO: – Mint a bestseller-írókat általában, őt sem sorolják a magas irodalomhoz. Rendkívül sikeres volt, de mégis inkább a populáris kultúrához tartozik.

SZO: – *Rejtő Jenő nem járt az idegenlégióban, Bram Stoker sem volt soha Erdélyben. Csak legenda, hogy May sem látta a Vadnyugatot?*

SZZO: – Nem legenda, sosem járt ott. Igaz, már befutott szerzőként 1908-ban elutazott Amerikába, de akkor sem jutott el New York államnál nyugatabbra. Elég későn, 50 évesen jelent meg az első regénye, 1892-ben.

SZO: – *Sokáig nem ismerte az anyagi biztonságot. Többször ült börtönben*

lopások és csalások miatt. Már 17 évesen elkapták, mert elcsent hat gyertyát az iskolában. Majd a szobatársa óráját tüntette el. Ki is rúgták az iskolából. Miért lett belőle tolvaj?

SZZO: – Végtelenül szegény családban nőtt fel, tizennégyen voltak testvérek, közülük kilencen gyakorlatilag éhen haltak pár hónapos korukban. Karl is vakon jött világra, anyja alultápláltsága miatt. Ötévesen azonban megműtötték, és visszanyerte a látását. Miután kicsapták az iskolából, magánórák adásából próbált megélni. Próbálkozott komponálással és meseírással is, de nem sikerült állandó megélhetéshez jutnia. Ez a mérhetetlen szegénység vezetett oda, hogy többször összetűzésbe keveredett a törvénnyel. Egyébként egy nagy dumás pasasnak képzelem el, aki a csillagot is lehazudja az égről, ha valamit el szeretne érní. Óriási képzelőerővel volt megáldva, rengeteget fantáziált. Szerencséje a világnak, hogy May sorsa olyan fordulatot vett, hogy ezeket a történeteket papírra vethette.

SZO: – Honnan jöhetett az ötlet, hogy a 19. század végi Németországban a Vadnyugatról írjon?

SZZO: – Az első hosszabb büntetését 1865 és 69 között a zwickau-i dologházban töltötte lopás és csalás miatt. A könyvtárba osztották be, tehát gyakorlatilag négy évet végigolvasott. Útleírásokat, regényeket, mindent, ami a kezébe akadt. Amikor másodsor, ezúttal csavargásért újabb négy év börtönbüntetésre ítélték 1870-ben, már a legkülönbözőbb meséket adta elő rabtársainak, magával a főszerepben. Szerencséjére a sors útjába sodorta a börtön lelkipásztorát, Johannes Kochta katolikus papot, akinek közbenjárására tollat és papírt kapott, hogy lejegyezze történeteit, s kiadót is szerzett neki. Szabadulása után nem sokkal meg is jelent az első írása egy újságban. Ezután kezdett el folyamatosan publikálni.

SZO: – Rendkívül népszerű író lett, és a halála óta is az maradt. Temérdek történetét megfilmesítették. Ön szerint mi Karl May sikerének a kulcsa?

SZZO: – Nagyon fordulatos, izgalmas regényeket írt. Nemcsak a Vadnyugaton, de az Arábiában játszódó regényei is letehetetlenek. Az arábiai hőse/alteregója, Kara Ben Nemsí, ami annyit tesz: „Németek fia, Károly”. Ezeket a könyveket én is faltam. Mai fejjel már inkább gyerekirodalomnak tűn-

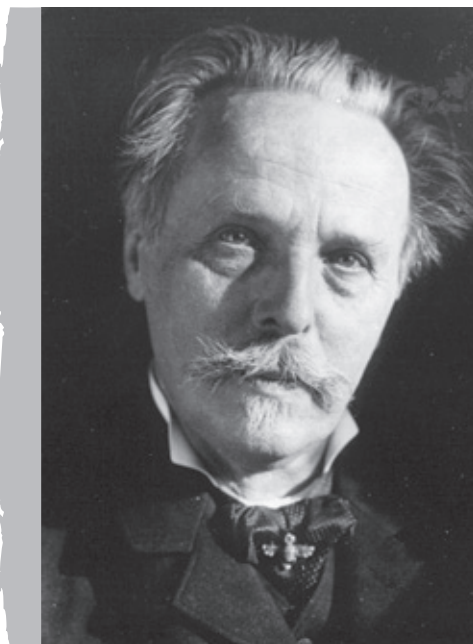
nek, de fantasztikus történetek. Igen termékeny szerző volt mint újságíró és mint író is. Nem csak folyamatosan publikált, de szerkesztőként is dolgozott. Közben több mint 30 regényt írt. Kulcsfontosságú az is, hogy nála a Jó és a Rossz harca a főtéma, ami ugye nagyon vonzó és izgalmas csata. Ezt a tippet egyébként még Kochta adta neki a börtönben.

SZO: – Tolvajból népnevelő lett. Rablóból pandúr. Egyébként az Országos Széchényi Könyvtárnak melyik a legrégebbi Karl May-kötete?

SZZO: – Egy 1892-es német kötet. Magyar nyelven 1896-ban jelent meg az első olyan könyv, amelyben Karl May neve is szerepel. A címe: „A Rab-szolga karaván”, s a címlapja szerint: „Falkenhorst és May Károly nyomán át-dolgozta Árkövy Richárd”.

SZO: – Mikor adták ki Karl May-könyvet utoljára Magyarországon?

SZZO: – A legutolsó May-mű egy Winnetou-hangoskönyv, mely 2009-től 2012-ig jelent meg négy cd-n. A Winnetou-kultusz leginkább a szoci-

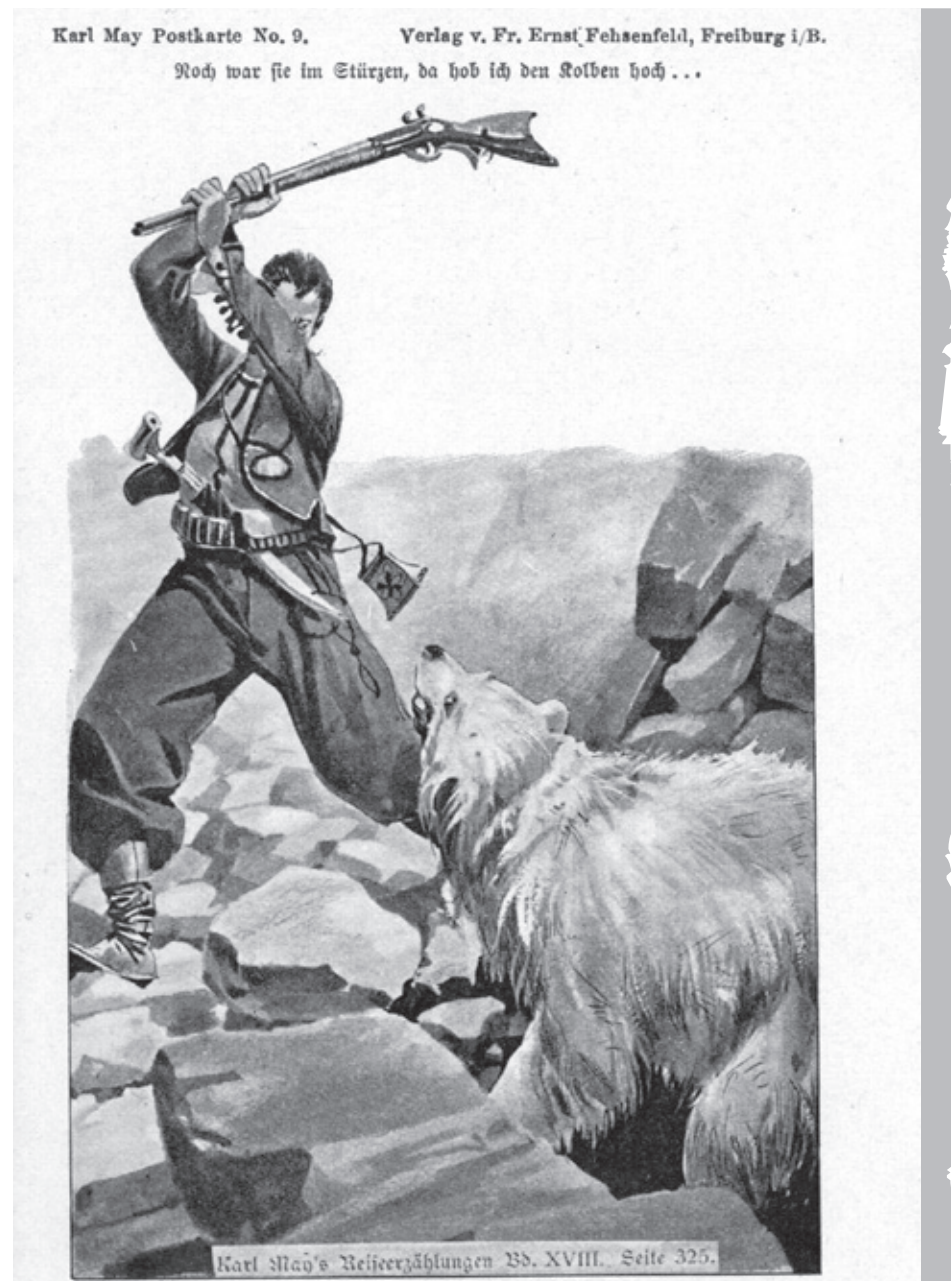
alizmus idején „dühöngött”. Szinte hihetetlen példányszámban fogytak May könyvei. Akkoriban a Móra kiadó jelentette meg a műveit, új fordításban, melyből a pikáns, vagy politikailag nem megfelelő részeket egyszerűen kihagyták. A kiadások során az indiánregényekre fókuszáltak. Az Ezüst-tó kincse hat kiadást ért meg, a Winnetou ötöt, A Medveölő fia és Az olajkirály hármát, Az inka öröksége és A sivatag szelleme kettőt. Egyetlen konkrét példa: csak 1974-ben a Winnetouból 119.800 példány jelent meg.

SZO: – Karl Mayról azt beszélték kortársai, hogy elméjében egy idő

után kórosan összekeveredett a fantáziavilág és a valóság.

SZZO: – Idős korában, amikor már volt pénze utazni, felkeresett néhány olyan helyet, amelyről korábban írt a regényeiben. Állítólag kétszer is idegösszeomlást kapott, mert nem tudta feldolgozni a valóság látványának és a fantáziájában élő képnek a különbségét. Ausztriai és németországi felolvasásain pedig elterjesztette magáról, hogy ő a Vörös Gentlemannek is nevezett Winnetou sápadtarcú és nemeslelkű testvére, Old Shatterhand. Le is fényképeztette magát Old Shatterhand-jelmezben, legendát teremtve. De másfajta legendák is teremttek azóta. Sokan feltételezik, hogy Old Shatterhand alakját a szerző a magyar Xantus Jánosról mintázta, de szerintem erre koránt sincs elég bizonyíték.

Mindenesetre nyomozásba kezdtem. A szálak Kolozsvárra vezettek, Xantus Gábor filmrendezőhöz.

SZO: – Ön szerette gyerekkorában a Winnetou-regényeket?

Xantus Gábor: – Mint megannyi serdülő diák, én is az indiánregények bűvöletében nőttem fel. Akkoriban vetítették világszerte Az Ezüst-tó kincse című mozifilmet. Külvárosi családi házunk padlásfeljárójában improvizáltam egy fotós sötét-

kamrárt úgy 12 éves koromban. Ott ún. kontaktmással sokszorosítottam a két főhős fényképeit 6x9-es méretben, majd ezeket az iskolában bélyegekre vagy postagalambra cseréltem. Ilyen kelendő portéka volt akkor egy fekete-fehér Shatterhand- vagy Winnetou-fotó.

SZO: – Mikor hallott először arról, hogy Shatterhand esetleg magyar volt?

XG: – Az 1970-es évek elején apámat, Xantus János kolozsvári természetrajz-földrajz szakos tanárt kertvárosi otthonában kereste fel Franz Rimmel, erdélyi szász újságíró és Karl May-kutató. Kétséget kizáróan tárta elő több évtizedes kutatásainak konklúzióját, miszerint Old Shatterhand alakját Karl May Xantus Jánosról mintázta. Azért pont apámhoz jött, mert mi Xantus János oldalági leszármazottai vagyunk.

SZO: – Álljunk meg egy pillanatra. Mit kell tudni Xantus Jánosról?

XG: – 1848-as önkéntes nemzetőr, a pákozdi csatában tüzérhonvéd, Komáromnál huszár főhadnagy, majd a königgrätzi tábor foglya. Szabadulása után hazafias nyilatkozatai miatt újra börtönbüntetésre ítélték, de ő megszökött és kalandos úton az Egyesült Államokba menekült. Amerikai utazásai során térképészként („térrajzolóként”) vett részt az indián területeken áthaladó, azokat kisajátító és erőszakkal kolonizáló transzatlanti vasútépítő expedícióban. Természet- és néprajzkutatóként feltérképezte a Vadnyugatot. Később hazatért és az Állatkert első igazgatója lett.

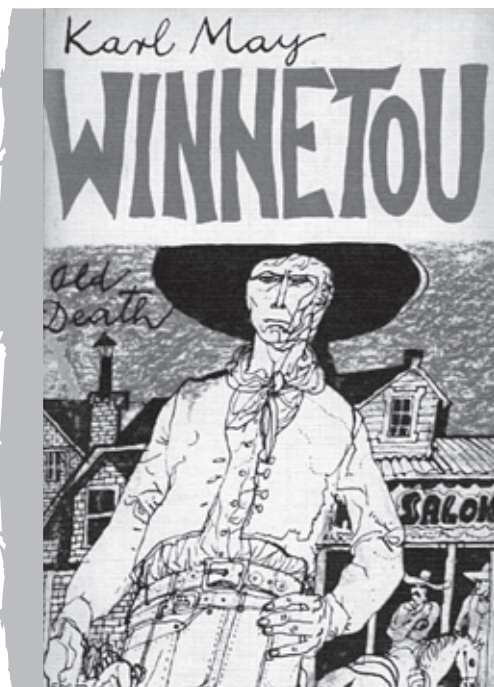
SZO: – És Rimmel úr milyen érvekkel támasztotta alá állítását?

XG: – Több órás felolvasást, pontosabban összeolvasást tartott Xantus

Amerikából hazaküldött és Magyarországon kötetben kiadott leveleiből és naplójegyzeteiből (Utazás Kalifornia déli részeiben, Bp. Lauffer és Stolp kiadásában, 1860), valamint May indiánregényeiből, elsősorban Az Ezüst-tó kincseiből. A tartalmi, hangulati és tájrajzi szövegazonosság több helyen megdöbbentő hasonlóságot, sőt azonosságot mutatott. Mi több: a szereplők és történések vonatkozásában is számos egybeesés volt felfedezhető. Karl May a Winnetou-könyvek megírása előtt soha nem járt Amerikában, így a regényeiből visszaköszönő pontos leírásokat személyes tapasztalata alapján nem írhatta meg. Felmerül tehát a kérdés: honnan szerezhette tudomást a német író az akkori Amerika belsejéről, még feltáratlan területeiről, fehér feltáratlan területeiről, ahonnan addig semmi híradás nem érkezett át az óceánon Európába? Xantus naplóiban részletesen leírja a vadnyugati tájakat, azokat az embertelen, leigázó hadjáratokat, melyekben indiánok százezrei pusztultak el a fehér térhódítás idején. Az is közismert, hogy Xantus rendkívüli együttérzéssel az indiánok védelmezőjeként lépett fel, s amolyan „oltalmazó diplomataként” közvetített az őslakosokat kegyetlenül kiirtó vasútépítő pionírok és az indián törzsek között. Ezért több törzsfőnök is testvérül fogadta, és lányait ajánlotta fel neki feleségül a határtalan barátság és befogadás jeléül. Mindezt Xantus kaliforniai leveleiből tudjuk. Helyszínek, időpontok, nevek pontos megjelölésével, melyeket saját ceruzarajzaival egészített ki. Xantus, a hús-vér ember és Old Shatterhand, a képzeletszülte regényhős külseje, megjelenése tökéletesen megegyezik. Harmonizál Xantus János történetével Winnetou apacs törzsfőnök és Old Shatterhand romantikus barátságának leírása is.

SZO: – És a karabély, ami megkerült?

XG: – Xantus, mint az egyik expedíció vezetője naplójában említést tesz szekeres-csapatának néhány különleges figurájáról: Henry fegyvermesterről, szökött rabokról, kalandorokról. A Winnetou-regények lapjairól aztán visszaköszön a legendás Henry-ismétlőpuska és annak megalkotója, a fegyvermester, valamint a komikus Sam Hawkins, és megannyi más mellékszereplő. A ma Kolozsvárott élő Xantusok érdeklődve, de fenntartásokkal kezelték az időről-időre szárnyra kapó szenzációs feltételezést, miközben már

a német sajtó is több cikket közölt Karl May és Xantus János feltételezett kapcsolatáról. A perdöntőnek nevezhető fordulat mintegy harminc év után következett. Két Vácott élő fiatalember kopogtatott a győri Xantus János Múzeum kapuján, s egy régi, szakadt, olajos rongyba csavart puskát adott át a múzeum kutatójának, dr. Szabó Péter fegyverszakértőnek. A fegyver egy gödöllői vízvezeték-ásás alkalmával került elő. A puskát mindenben megegyezik a Karl May-regényekben részletesen leírt híres puská prototípusával, azaz a sorszám nélkül készült ismétlőfegyverrel, a Henry-karabéllyal.

„Hétfőn megtöltve szombatig löni lehet vele” – írja róla a szerző, s e leírás pontosan ráillik a megtalált puskára. Dr. Szabó Péter főmuzeológus szerint a fegyver nem szériagyártású, hanem egyedi darab, így technikatörténeti relikvia. A závarzat két oldalán található ezüstlapkák „John Xantus” vésett felirat található, mely kétséget kizáróan utal egykori tulajdonosára és amerikai eredetére.

SZO: – Önt teljes mértékben meggyőzték a bizonyítékok?

XG: – A felsorolt egybeesések és a tárgyi bizonyíték, a karabély önmagában talán még mindig nem elegendő bizonyíték arra, hogy a Xantus János és Old Shatterhand közötti összefüggést tényként kezeljük. Az azonban vitathatatlan, hogy ma már több érv szól a hipotézis mellett, mint ellene. E hipotézisre vonatkozó konkrét bizonyítékok hiányában azonban mindez e pillanatban csupán feltételezésként értelmezhető.

SZO: – Mi lehetne konkrét bizonyíték?

XG: – Például, ha előkerülne egy levél, mely tanúsítaná, hogy May és Xantus kapcsolatban álltak, leveleztek. Ha nyomát találnánk annak, hogy a német író az Amerikát járt magyar beleegezését kéri ahhoz, hogy leveleiből, publikált naplójegyzeteiből ötleteket meríthessen vagy onnan sztorikat átemeljen regényeibe. Ilyen levelezésről azonban ma nem tudunk. Az is tény viszont, hogy akkoriban a szerzői jog nem volt olyan szigorú dolog, mint manapság.

Szederkényi Olga (1975, Dunaújváros) Jogászként végzett, 14 éve újságíróként dolgozik. Évekig a Magyar Televízió brüsszeli tudósítója volt, jelenleg a Magyar Rádió külpolitikai riportere.

HOLLAMVE RÉS

Nyáry Krisztián

SZERELEMTÉRKÉP

(Hogyan jut el Léda csókja hét lépésben Aczél Györgyig?)

A modern hálózatemélet egyik alapvetését Paul Buchanan dolgozta ki. Feltevése szerint, amelyet később matematikai eszközökkel is bizonyított, ezen a bolygón mindenkit mindenkitől legfeljebb csupán hat ember választ el. Pusztán a személyes kapcsolatokon keresztül maximum hat lépésre van egymástól a földgolyó hatmilliárd embere. Ez a törvényszerűség a természet- és társadalomtudományokban egyaránt rekord gyorsasággal talált újszerű alkalmazásokra.

Csakhogy az elméletet, ha nem is matematikai alapon, már évtizedekkel korábban megfogalmazta valaki: Karinthy Frigyes. Egy kávéházi társaságban annak bizonyításául, hogy a Földgolyó lakossága sokkal közelebb van egymáshoz, mindenféle tekintetben, mint ahogy valaha is volt, próbát ajánlott fel. Tessék egy akármilyen meghatározható egyént kijelölni bármelyik pontján a Földnek! – mondta. Ő fogadást ajánl, hogy legföljebb öt más egyénen keresztül, akik közül az egyik neki személyes ismerőse, kapcsolatot tud létesíteni az illetővel, csupa közvetlen ismeretségen keresztül. Karinthyék el is játszottak a gondolattal, s így láncszemenként, pár lépésben eljutottak a Hadik kávéház asztalától a Ford autógyár szegecselő munkásáig.

Ez a játék jutott eszembe, amikor a XIX-XX. század magyar íróinak szerelmi életéről kezdtem történeteket írni. A legkülönbözőbb sztorikban bukkantak fel ugyanazok a nevek. Szeretők, múzsák, házastársak, kölcsönös és egyoldalú vonzódások. Csak párkapcsolatokon, szerelmeken keresztül is el lehet jutni szinte bárkihez a száz év irodalmi életének szereplői között. Ez lenne a nagy irodalmi szerelemtérkép. Ebben lennének magányos végpontok, és pókhálószerűen sűrűsödő területek egyaránt. A mátrix ilyen sűrű pontjaiban a korszak nagy nőcsábásza (mint Bródy Sándor vagy Balázs Béla) és női szívtiprói (mint az íróknak is kiváló Jászai Mari) állnának, a végpontokon pedig az örök hűségeselek.

Ebből a képzeletbeli térképből húzok most ki egy szálát. Történetünk Ady Endrétől indul. Tőle legalább tíz ismert szál vezet a legkülönbözőbb irányokba. Három lépésben elérhetnénk Szabó Lőrincet, kettőben Fedák Sárít, de most egy hosszabb szálon indulunk el. Léda csókjától egészen Aczél György bajuszáig jutunk.

1. lépés

A 27 éves Ady Endre 1904-ben költözött Párizsba szerelme, a 32 éves Diósiné Brüll Adél után. Előző évben ismerték meg egymást Nagyváradon, amikor a gazdag kereskedőcsalád lánya hazalátogatott szülővárosába. Itt ment férjhez 1898-ban meg-

lehetősen rövid ismeretség után Diósi Ödönhöz, miután előző szerelme, egy huszártiszt elhagyta. Ödön kereskedelmi ügynök volt Szófiában, közös életüket is itt kezdték meg.

A folytatásról a sajtó így számolt be: „Diósi Ödön néhány év óta Szófiában lakó bizonyos, több család elkövetése után megszökött. Adósságai mintegy százötvenezer frankra rúgnak...” Nem tudjuk, mi történt, mindenesetre kalandos körülmények között menekültek Párizsba. Itt a férfinak sikerült talpra állnia, s ismét sikeres üzletember lett. Helyzetük 1903-ra rendeződött, s Adél párizsi dámaként újra megjelent a váradi korzón.

Itt találkozott Adyval, a fiatal hírlapíróval, akivel hamar egymásba szerettek. A nő, akit hamarosan Léda asszonyként ismert meg a világ, meghívta szerelemét Párizsba. Ady megérkezett, és beköltözött a Diósi házaspár Rue de Lévis 92. szám alatti lakásába. És inentől kezdve – több megszakítással – évekig hármásban éltek: Bandi, Léda és Dodó.

Utóbbi egyáltalán nem volt hajlandó felszarvazott férjként viselkedni, nemcsak tűrte, hanem támogatta is Ady és felesége viszonyát. Diósiék kapcsolata ugyanis alibi-házasság volt: Dodó a férfiakat szerette. Megkönnyebbülés volt neki Ady érkezése, akit ráadásul hamar meg is kedvelt. Amikor színházba vagy mulatóba mentek, mindig hármásban jártak. A két férfi gyakran egyszerre haragította magára a könnyen felpaprikázódó asszonyt, s ilyenkor véd- és dacszövetségeset alakítottak. „S ez a Dodó, hogy szereti ezt az embert, néha féltékeny vagyok rá” – írta egy levelében Léda.

A párizsi hármast sokszor kiegészítette Léda húga, Brüll Berta (becenevén Bubi), aki gyakran meglátogatta őket, s aki a változatosság kedvéért szintén szerelmes volt Adyba. Bölöni György egyszer pont akkor látogatta meg őket a párizsi lakásban, mikor valami apróságon összevesztek. Feszült, ideges hangulatban találta az egész családot. „Bandi, Léda, Dodó, Bubi: nem beszéltek egymással. Az első nagyobbsterű összejövetel volt a négyük között, mely évek során megismétlődött számtalanszor. Most mindannyian inkább mulattak raj-

ta, mint bosszankodtak. Az ugratások és csipkelődések mestere Ady volt. Ujjaiakon számolgatták, hogy ki melyikükkel van éppen beszélő viszonyban vagy haragban”.

A férj 1906-ban befizette feleségét és Bandit egy Földközi-tengeri hajóútra. Innentől számíttódik az idill megszakadása. A hajóút után kilenc hónappal ugyanis Léda halott kislányt hozott a világra. Hat ujjal született, akárcsak Ady. A tragikus eset mindhármukat megviselte. Bár a költő és műzsája még öt évig együtt maradt, kapcsolatuk gyilkos összeveszések és heves kibékülések sorozatává, héja-násszá vált. Amikor 1912-ben a Nyugatban megjelent az *Elbocsátó szép üzenet*, Léda egy darabig még reménykedett, hogy visszaszerezheti szerelmét, de végül feladta.

Ady Dodótól nem versben, hanem levélben búcsúzott, ami rávilágít különös viszonyuk természetére: *Kedves Dodó, elutaztam Párisból, hogy egy szanatóriumban, valahol, gyógyulást próbáljak, csak valamennyit is. Ez az utolsó Párisban töltött néhány hét igazolta, hogy három, ilyen rossz idegzetű lény, mint mi, nem élhetünk együtt. Gyöngeségem, akaratlanságom, szóval: betegségem menten ki azért, hogy én állhatatosan hittem a mi régi, igaz barátságunk folytatásában. Nektek s nekem is jobb, hogy elkerültem a személyes búcsúzkodásnak azokat az esélyeit, hogy még nagyobb dühök támadjanak bennünk egymás ellen. ... Legújabb viselkedésem se tudta elfelejteni velem valamikori, sokrendbeli jószágodat. Nem vádolok senkit, még a sorsot se, de a hibás nemcsak magam vagyok. Isten áldjon meg benneteket: Ady*

2. lépés

Elválásuk után Ady mohón kereste Léda pótlékát. Néhány kalandon már túl volt, amikor egy ipolysági zsidó kereskedőcsalád 19 éves lánya, Böhm Aranka jelent meg iskolakönyvekkel a hóna alatt Ady budapesti szállásán. Tudatában volt szépségének, kihívó fiatalságának. Nem annyira a betegeskedő férfi személye tartotta izgalmomban, hanem a hozzá írott versek. Ady összesen 11 verset írt az általa Aranyinak nevezett Arankához.

A barna hajú, kreol bőrű, fekete szemű lány indai hercegnőnek tűnt, viselkedésével is

rájátszott erre. „Ma megbódulok friss testedtől, / Mint tubarózsa illatától, / Ma szeretlek és fájdalmasan / Rejtenélek el a világtól. / De ha holnap ifjabbat látsz majd, / Erősebbet, szebbet, de libbet, / Te, forró, kedves, kívánczó, / Megmaradsz-e hűnek, szelídnek?” – kérdezte tőle Ady az *Öreg legény szereleme* című versben, és Böhm Aranka hozzászólt, hogy a férfiak egész életében ezt kérdezik tőle.

A feltűnően szép és okos nőnek nehezen tudtak ellenállni, ő pedig nem is akarta, hogy ellenálljanak neki. Aranka az Ady-szerelem után férjhez ment egy orvoshoz, fiút szült neki, majd nem sokkal később elváltak. 1920-ban már pszichológusi végzettséggel is rendelkezett. 27 éves volt és egy szánkóbaleset miatt szobafogságra volt ítélve. Barátnőivel telefonbetyárkodással szórakoztatták magukat. Az Újságíró Kört tárcsázták, és írókat kértek a telefonhoz. Először Szép Ernőt hívták, de ő nem volt a klubban, a második író azonban felvette a kagylót. Így indult Karinthy Frigyes és Böhm Aranka viharos szerelme, és még viharosabb házassága.

Folytonos veszekedéseik és nagy kibéküléseik a nyilvánosság előtt zajlottak. Karinthy megkérdezték: a sok veszekedés, hűtlenség ellenére, mi köti Arankához? „A kíváncsiság” – mondta az író. – „Az, hogy kiszámíthatatlan és sohasem unalmas. Hogy nem tudható, mi lesz a következő lépése. Mint amikor egy vadász párducra vadászik, és ráfogja fegyverét, de az csütörtököt mond. És a vadász utána ugrik egy késsel a kezében. Ott harcolnak életre-halálra, menekülés nincs. Az egyiknek bele kell döglennie, különben nem érdekes a játék.”

A kortársak visszaemlékezéseiből kegyetlen és kacér nő alakja rajzolódik ki, aki úgy trónolt a Hadik kávéházban udvarhölgyei között, akár egy hercegnő. Mikor megkérdezték, miért csap patáliát a férje félrelépései miatt, amikor ő maga sem hűséges, ezt válaszolta: „Elég gyalázat, hogy tűri, én nem tűröm.” Ezt komolyan is gondolta: amikor egy ízben férje is talált magának egy alkalmi szeretőt és elköltözött a Verpeléti utcai lakásból, Aranka megmérgezte magát, a bűnbánó Karinthy pedig rohant hozzá kibékülni a szanatóriumba.

3. lépés

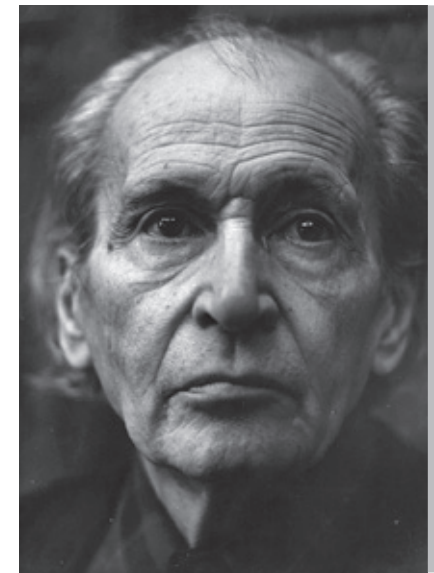
Házasságuk alatt mások mellett Zukmann Béla hegedűművész és férje titkára, Grätzer József rejtvénykészítő is Aranka szeretői közé tartozott. A legtovább tartó, legemlékezetesebb kapcsolata azonban Déry Tiborhoz fűzte.

A 34 éves Déry a Hadik kávéházban ismerte meg Arankát 1928-ban. Aranka egy évvel

volt idősebb nála, de jellemzően úgy maradt meg mindenkiben a románcuk, mint egy fiatal férfi és idősebb nő szerelme. Talán, mert Aranka dominanciájához nem fért kétség. Az asszony látványosan és szemérmetlenül kezdett ki az íróval. A kávéházban barátnői korszorújában tette fel a nyílt kérdést a messziről jött, becserkészésre váró, új vadnak: Melyikünk tetszik? Az egyik hölgy megjegyezte, a férfi nem merhet mást választani, mint Arankát.

Pusztító szerelmük történetét Déry évtizedekkel később *Ítélet nincs* című regényében írta meg. *Elsőnek nem Arankába szerettem bele, hanem a környezetébe. Ha nem termőtalaján, a Horthy Miklós úti Hadik kávéház foglalt páholyában talállok rá, udvarhölgyei és lovagjai alázatos gyűrűjében, hanem közömbös helyen, egymagában, talán tetszik, talán nem, de nem időzők mellette, egy tisztelgő főhajtással visszatérek feleségemhez. (...) Aranka maga mellé ültetett. Sorjában mindenkinek bemutatkoztam. Első, összefoglaló benyomásom valamennyiről az volt, hogy jelentéktelenek, alacsony termetűek s kövérek, pusmogó kis bokrok a sudár Aranka körül. Aranka ugyan szinte kéretlenül hullt az ölembe, de már másnap elkezdte véget nem érő kanyargó menekülését, illetve azt, amit én annak hittem: ezzel tartott meg öt évig a szüntelen, tüzes udvarlás állapotában.”*

A párnak Devecseri Gáborné és Németh Andor falazott, ők biztosították a találgáshoz a kölcsönlakásokat is. Karinthyéknál ugyanis nem ment. Déry leírja, hogy a házaspár fürdőszobájában akartak egymáséi lenni, de a férfi lába beleakadt a tizenéves Karinthy Cini biciklijébe, és ettől csődöt mondott. Aranka kifakadt: „Hát velem minden férfi így jár?” A féltékeny Karinthy egy ízben még Déry édesanyjának lakására is felment, hogy tetten érje a párt, de Aranka éppen máshol volt. Déry végül nem bírta az emésztő kapcsolatot, és 1933-ban lényegében elmenekült Aranka elől, és külföldre utazott. Az asszony megüzente, hogy hagyja abba azt a hülye regényt, csak nem szereti jobban, mint őt? Nem tért vissza, amíg el nem ült a vihar.

4-5. lépés

Déry Tibor már egy évvel Arankával való megismerkedése előtt, 1927-ben találkozott Nagy Etellel, Kassák Lajos 20 éves nevelt lányával. Felfigyelt a csinos lányra, de Eti hamarosan Bécsbe költözött, hogy táncművészetet tanuljon.

Nem sokkal ezután Déryt Kassák bemutatta egy gimnáziumból frissen kikerült költőnek, Vas Istvánnak. A 18 éves fiatalember megmutatta Dérynek verseit, tanácsokat kért és kapott tőle. Vast jó módú szülei megpróbálták eltiltani a gyanús költőtől, ezért beírták a Bécsi Kereskedelmi Akadémiára. A kétségbeesett Pistát Kassák megbízta, hogy Bécsben keresse meg Etelt, és közösen

lássák el lapja, a *Munka* terjesztését. A két fiatal terjesztőként nem vált be, viszont egymásba szerettek. Vasra újabb veszedelem leselkedett: szülei egy textilgyárat akartak neki venni, végül kompromisszumként belementek, hogy magántisztviselő legyen. Avantgárd körökben ezért a burzsoá lépésért megvetés járt, s egy idő után Kassák is szakított klasszikus formákkal kísérletező tanítványával.

A fiatalok megkezdtek közös életüket, első albérletüket Déry szerezte. Az atyai barát értő olvasóként, kritikusként is segíti a fiatal költőt. Erre utal Eti egyik levele is: „*Örülök, hogy Déry foglalkozik veled, mert amit a verseidre vonatkozólag mondott, abban igaza van. Én rossz kritikus vagyok, mert nagyon szeretem a dolgaidat és ezért inkább azt veszem észre benne, ami jó, mint a hibákat. (...) Gyönyörű kis madaram, szerelmem, csókol még mindig szép szeretőd Eti.*” A szerelem első varázsa azonban elmúlt, Eti és Pista többször összevesztek, majd kibékültek. Egy mosolyszünetet kihasználva Déry, talán hogy biztosan túltegye magát Böhm Arankán, udvarolni kezdett az általa régóta csodált lánynak. Sikerral járt.

Amikor Eti 1933-ban visszatért Bécsbe egy táncversenyre, az önzetlenül gondoskodó Déry bérelt neki lakást. Amint a lány megérkezett, Déryt is a lakásban találta. Innentől

nem volt menekvés, egy hónapot töltöttek együtt. A kapcsolat Pesten is folytatódott. Akkor lett vége, amikor a mit sem sejtő Vas István elolvasta az író *Szemtől szembe* című regényét, s ennek hatására ódát írt Déryhez. Innentől két dolog változott: a két művész korábban magázódó levelei tegezésre váltottak, Déry naplójából pedig eltűnnek az intim viszonyra történő utalások. Elvesztett egy szeretőt, de nyert egy barátot.

Palma de Mallorcára utazott, ahol folytatta fő műve, *A befejezetlen mondat* megírását. A regény egyik nőalakja, Krausz Évi Eti vonásait viseli. 1935 nyarán az író hazautazott Pestre. Ő volt a vőlegény tanúja Pista és Eti esküvőjén. Első lakásuk bútorait is Dérytől kapták. Nem sokáig élvezhették a házasságot. Etel 26 éves volt élete első, régóta vágyott önálló táncestjén és 31 éves az utolsón. 1937 nyarán jelentkeztek az első tünetek, fejfájását az orvosok akkor még hisztériának vélték, majd diagnosztizálták az agydaganatot. Karrierje csúcán, 1939-ben halt meg. Filmfelvétel nem maradt róla, csak pár magasztaló kritika és néhány kép.

6-7. lépés

Vas már egy éve özvegy volt, amikor egy szentendrei művésztelepen először találkozott a 27 éves Szántó Piroskával. Még nem épült fel a gyászból, amikor barátai meghívására ellátogatott a Vajda Lajos körül csoportosuló fiatal baloldali képzőművészek műhelyébe. Piroska is itt festett: tehetséges volt, és radikálisan baloldali. Illegális kommunistaként még börtönben is ült, aztán férjhez ment egy fotográfushoz, aki felesége politikai meggyőződését és festői elhivatottságát is múltól bolondériának tartotta. Piroska nem volt hajlandó belenőni a háziasszony-szerepbe, két év után hóna alá csapta kedvenc képét, és ment vissza a művészek közé.

A Műhelyben szabad művészet- és szerelemfelfogás várta, szocialisták voltak, de a szocialista erkölcsöt hírből sem ismerték. Vas Istvánnak imponált az a teljes körű szabadság, amit a festők között megismert, és egyre jobban érdekelt a szabad szájú Piroska is. Bár a lánynak lázasan udvarolt egy Csömöri nevű festő is, találkozgatni kezdtek, lassan

egymásba szerettek. A telep művészeinek azonban nem tetszett a komoly költő, egymásra nem voltak féltékenyek, Istvánra igen.

„Közben a magánéletem csúnyán összegubancolódik; a Műhely szoros közössége nem szereti Vas Istvánt, s követelik, hogy döntsek végre – természetesen Csömöri mellett, és tegyem ki Vas István szűrét. Mintha az olyan egyszerű lenne!” – írta később Piroska. Végül nem bírta a feszültséget, ott hagyta a művésztelepet és Vas Istvánt is.

Kapcsolatuk megszakadt, jött a háború. Mindketten életveszélyben voltak, származásuk miatt duplán is. Furcsa módon egy darabig Eti mentette meg őket. A megözvegyült költő egy darabig még „árja párjaként” mentesülni tudott a munkaszolgálatról, Szántó Piroska pedig 1944-ben Nagy Etel papírjaival bujkált Bajóton. Istvánt a német megszállás idején barátja, Ottlik Géza és egy bátor lány, Kutni Mária bujtatta.

Piroska ez alatt egy régi ismerős, a kommunista segédszínész, Aczél György lakásában bujkált. Minden valószínűség szerint a bajban több volt köztük, mint elvtársi barátság, bár a szabad szájú festőművésznő 70-es években megjelent emlékiratai kapcsolatuk leírását meglepően rövidre fogják. Aczél lakása egyébként különösen biztonságosnak számított: egy nyilas körzetvezető utalta ki magának, és fegyverraktárnak használta, így itt senki sem kereste a lányt. Piroska pisztollyal a zsebében várta, hogy jöjjenek érte, de megsúzta.

A háború után mindketten reménykedve tekintettek a jövőbe, s beléptek a kommunista pártba. Pista feleségül vette megmentőjét, Máriát. Ontották a műveket, amelyben az igazságos új időköt köszöntötték. Egy darabig. Hamar jöttek a csalódások, a költő és a festő is döbbenetben nézte, mi történik körülöttük. Ebben a nyomott hangulatban találkoztak újra, szerelemük ismét fellángolt.

Pista elvált feleségétől, és ettől megfagyott körülöttük a levegő. Piroska így emlékezett erre: „A régi barátok, akik egyáltalán hajlandók voltak köszönni nekem, rendszerint hatalmas prédikációval tiszteltek meg: szégyellhetem magamat, elválasztottam Pistát a szép és kedves feleségétől, aki ráadásul megmentette az életét s a családja életét is – szégyellem is magamat, de nem tehettem másként.”

Vas minden fronton tiszta lappal akart kezdeni: 1952-ben nyilvánosan jelentette be, hogy kilép a pártból, mert, úgy mond, nem elég fejlett ideológiailag. A hallgatás évei következtek, Piroska nem állított ki, István nem publikált. A 60-as évektől azonban helyzetük megváltozott, szentendrei otthonuk spontán irodalmi szalonná vált, mindenki bejáratos volt hozzájuk Ottliktól Weöresig. Emellett Szántó Piroska volt szinte az egyetlen ember,

aki kertelés nélkül megmondhatta a véleményét a kultúra urának, Aczél Györgynek. Neki a pártprotokollt sem kellett betartania: volt, hogy felment Aczélék Balzac utcai lakására, végigfeküdt a pamlagon, és hosszan sorolta, milyen intézkedéseket tart hülyeségnek. A miniszterhelyettes, aki máskülönben nem szerette, ha kioktatták, ilyenkor csendesen tűrte a dorgálást, barátjának, aki talán egykor a kedvese is volt, nem tudott nemet mondani.

Szántó Piroska és Vas István műveiben életük végén újra és újra felcsendült az időskori szerelem hangja. A festőnő képein megjelentek kertjük őszi virágai, a költő pedig *Rapszódia egy őszi kertben* címmel megírta a *Szeptember végén* öregkori verzióját: „Mi más értelmelme van az időben a szépet / Halmozni, ha nem ez, / Hogy mikor nyomorultul vergődik az élet, / Akkor is szép lehess?”

A férjét hét évvel túlélő Szántó Piroska élete végig tartott a szobája falán egy bekeretezett fotót. Nagy Etel, Vas István első felesége táncol rajta, légiiesen, könnyedén.

A szerelemtérképnek ez a szála tehát a Léda-versektől Szántó Piroska pipacs-csendeleiteiig tart, sőt talán beköti a rendszerbe Aczél György szigorú bajuszát is. Persze már második lépésben választhattunk volna másik utat. Eljuthattunk volna Csinszkan át Babisig, tőle pedig Török Sophie révén Szabó Lőrincig, aki Bányai Zorka segítségével újabb képzőművészt, Rippl-Rónai Józsefet kötné be a mátrixba. De Böhm Aranka vagy Déry Tibor összetett szerelmi élete is számos elágazódási pontot kínált volna a további kalandozásokhoz.

Sokáig játszható játék ez, hiszen a titkos szerelemtérkép behálózza csaknem az egész magyar irodalmat. Sőt, annál többet is. Tudták, hogy Petőfi Sándortól három lépésben el lehet jutni egészen Oscar Wilde-ig?

Nyáry Krisztián (1972, Budapest) A pécsi egyetemen néhány évig költészettörténetet tanított, de a 90-es évek közepén otthagya a katedrát, azóta kommunikációs tanácsadóként dolgozik. 2012 elején barátai szórakoztatására kezdte publikálni a Facebookon magyar írók és művészek szerelmi életéről szóló képes etűdjeit. Ma már 12 ezren követik és osztják meg a bejegyzéseket, amelyekből idén ősszel könyv is születik.

Selyem Zsuzsa

HÁNY MEG HÁNY ADÓSSÁG

(A rusnya valcer szerkesztésének szubjektív történetéből)

I. adósság

Helyszín, időpont: Nagyvárad, valamikor a nyolcvanas évek végén, az Ady-kör egyik irodalmi estjén. (Est? Akkoriban folyamatos alkonyat volt. Üres, homályos alkonyat, a nap minden órájában. Ez persze túlzás, süttött azért a nap is a kopottas államfeudalizmus idején, meg a csillagok is kezeskedtek róla, hogy még mindig lyukas az ég, bármennyi kétes minőségű alkohollal vagy ideológiával nyomta is el az ember a szűnni nem akaró hidegrázást. Akkoriban sem az esték ragyogásáról, sem az esték szelíd fáradtságáról nem értesültünk, mi, a szürkességben nevelt, a felnőttkor határán álló emberek, akik Kolozsvárról Nagyváradra utaztunk, valami felolvasásra, ami lehet ugyan, hogy sziget volt a kultúrpolitika egyenműsítő szennyvizén, mindenesetre ezt alig vettük észre, valahogy semmi nem bírt esemény lenni, annyira internalizáltuk a hatalom alattvalóival szemben támasztott elvárását: ne zavarj, ne akarj semmit, szűnj meg!)

Kép: Zudor János a peronon, kezében nylonszatyorral.

Nézőpont: fentről, sajnos fentről. Mi rajta a vonaton.

És még egyszer *hely, idő:* Nagyvárad, nyolcvanas évek, pályaudvar, betonrámpa és persze tél. Hideg stb. – óra viszont nem emlékszem (ami mégiscsak a hideg teodíceájában érvként szerepelhetne, na, ez nem volt).

Adósság: Kötöttem neki egy kesztyűt, de nem mertem elküldeni.

II. adósság

Napsütéses, koraőszi délután hárman beszélgetünk a nagyváradai színház melletti kertvendéglőben, olyan húsz évvel a korábbi jelenet után. Szűcs László, költő, szerkesztő, a nagyváradai sajtókollégium igazgatója Zudor Jánosról kezd mesélni. Szakadozottabban, mint az államfeudalizmus utáni turbókapitalizmus nagytörténet iránti kereslete, de hát ez van, húsz év még semmi, főként ha a vonaton ülünk. Amit megtudok, hogy az alpolgármester tökrészeg felesége a gyalogátjárón szabályosan áthaladó Zudor Jánost elgázolta és hajtott is tovább, fémlomezett kellett koponyájába műteni (erről, meg

valami angyalokról, szó is van *A rusnya valcer* egyik versében, a *Szereposztásban*). Azt is elmondja Szűcs László, hogy fájdalmasan érintette Szálinger Balázs *Kultúrparton* megjelent cikke, ahol az egyetlen váradai igazi költőről, Zudorról írt, meg arról, hogy a rendszerváltás után pénzek, intézmények felett döntő barátai, kollégái átmennek az utcán a túloldalra, ha imbolygó alakját meglátják, mondván, nincs náluk apró. Ami részint nem igaz, részint meg nem is lehet pénzt rábízni, és akkor jön itt egy veritábilis kapitalista történet nagyobb honoráriumról, húszéves gyönyörű lányról meg méregdrága bundáról, elveszített lakásról, arról, hogy egy ideig a pályaudvaron alszik. És hogy bankszámlát nyitottak Zudor támogatására. De már több mint egy éve a diófási elmeagyógyintézetben él. Nem csodálkozom semmin, sem a baleseten, sem a pályaudvaron, sem a pszichiátrián, csak azt kérdezem, hogy hol is van pontosan ez a Diófás (Nucet, hajdani uránbányász kisváros, a Nyugati Érchegységben, nem messze Verespataktól), és hogy mit vigyen neki a látogató. Szűrő nélküli Carpați cigarettát.

20 évvel az úgynevezett rendszerváltás után szűrő nélküli Carpați cigarettát sehol sem árulnak, mégis sikerül a nagyenyedi piacról tíz dobozzal szereznem. És nem vittem el.

Hány adósság még?

2011 őszén levelet kaptam Rencsik Imrétől, a nagyváradai Posticum Alapítvány vezetőjétől, hogy Zudor János alapítványuk állandó vendége, és újra összegyűlt egy kötetre való vers, melyet szeretnének, Zudor János meg ő, ha én szerkesztenék meg. Nem állt módomban habozni: hátha törleszthetnék valamit Zudor János és a magyar költészet iránti adósságomból. És jöttek e-mailben a versek, és én csak ámultam, hogy amikor az örültség a hatalmon lévők kedvenc, pontos számítások szerinti döntési alakzata, melynek végeredménye, hogy az uraságok egyre szemérmertlenebb méretű vagyonnal rendelkezzenek, találkozhatom az érdektelen, szintiszta káosszal.

Küldött egy verset születésnapomra, *Bók Selyem Zsuzsának* címmel, ami a legkevésbé sem bók, azt se eltűnni, se elfogadni nem bírnám, hanem valamiféle évtizedek óta történő szójáték:

*Mi ketten az intelligencia
olyan hányadosa vagyunk, hogy
a mi agyunkkal megtölthetik
az egész emberiséget,
a tengert és az óceánt.*

Amit azért kicsit visszaantropomorfizálnék: mind ugyanabból az anyagból vagyunk, csak úgy találtunk ki konvenciókat, hogy ne lássuk egymást.

Zudor János: A rusnya valcer

(Új Forrás Könyvek – Posticum, 2012, Szerkesztette: Selyem Zsuzsa)

Szálinger Balázs

MISSION IMPOSSIBLE: ZUDOR JÁNOS ÉS A KRITIKA

Azt hiszem, nem olvastam még érdemi recenziót Zudor-kötetről, és elképzelni se tudok ilyet. Egy olyat, amely nem érdekes állatfajként mutatja be a szerzőt, hanem a költészetét, a kötetet, a verset tárgyalja. Meg vagyok győződve arról, hogy ha egy edzett kritikus-irodalomtörténész leül Zudor János versei elé, bár fog találni Radnótitól József Attilán át a nagyváradi peremlétiig olyan fogódzókat, melyeket az írásához használni tud mint szakember – ez nagyon-nagyon kevés lesz. Olyan, a haladó irodalomelmélet előtt tabunak számító jelenségekkel kellene találkoznia (és azok-

ról írnia!), amelyeknek a ma normálisnak tartott irodalomértelmezői nyelvrendszerben nincsenek meg a kódjai. Ezért nem szabad neki őket leírni. Leírhatja egy komoly kritikus, hogy Zudor Jánosnak minden sejtje költő? Leírhatja, hogy nincsen neki semmi mása? Vagy tessék: hivatkozhat-e betegségre, hányatott életre? Leírhatja komolyan (igen, tehát minden elidegenítő, tönkrelábjegyzetelő kényszer nélkül) azokat a szavakat, hogy próféta vagy sámán? Ha ezeket nem írja le, nem mond semmit Zudorról. Ha leírja, nevetségessé válik. Ha azt mondja egy versre, hogy szöveg, akkor Zudor világában válik nevetségessé.

*

Zudor János egy nyolcvanas évekbeli erdélyi mezőny tagja (na jó, mondjuk pontosan: harmadik Forrás-nemzedék és egy picit utána), életkorban Szócs Géza és Kovács András Ferenc között. De Nagyvárad, pontosabban az Ady-kör (Ara-Kovács Attila, Kőrössi P. József, Szűcs László, Hunyady Mátyás stb.) felől is lehetne indítani. Lehetetlen körülmények közt töltötte az elmúlt másfél évtizedet. Nem viszontagságos (ahogy az még elhangozhatna egy kritikában), hanem le-he-tet-len körülmények között. Vers alig, és ha van: értelmezhetetlen versek; van, hogy matematikai képletekkel vagy francia nyelvű betétekkel. Kórházból ki, kórházba be. A kétezres évek elején viszont történik valami. Ír. Magára talál Jónás, a próféta szerepében, egy Várad-gúnyájú Ninive kellős közepén, az Ady-féle Emke-Astoriában, ahol előfordul, hogy sörért limerikeket ír idegeneknek, néha a város szélén egy öt segítő alapítványnál lóg, egyszer egész távol Váradtól, egy elmeógyógyintézetben fekszik, és nem egyszer előfordul, hogy parkban vagy a Körös-híd alatt – alszik.

Selyem Zsuzsa (1967, Marosvásárhely) író, irodalomtörténész

Legutóbbi könyvei: Mire vársz (novellák), Erdei politika (közéleti írások), 2009

*

Időközben kultusza támad Kolozsváron, a legújabb költői generációk körében. Azok közt támad ez a kultusz, akik már csak azt tudják róla: még él. És úgy, hogy akkor még senki nem tudja: újra ír. És újra közöl (Helikon, Székelyföld, Élet és Irodalom, Várad, litera.hu stb.). Úgy támad a legenda, hogy mindenki elfogadja: költőként meghalt. Emberként meg ki akarna vele találkozni? Úgy kezd újra írni, hogy nem tud semmit a saját kultuszáról. Hogy nem tud semmit a kortárs költészetéről. Már Várad is elfogadja, hogy Zudor befejezte az életművet. Zudor is elfogadja, hogy neki már csak a hasztalan prédikálás maradt. Már csak saját öröme csinálja – viszont egy kultúrközpontban gondoskezők félreteszik ezeket a verseket, ebből állt össze ez a mostani meg az előző könyv is.

*

A külvilág csak néha rázza meg: egyetemi tanára, Cs. Gyimesi Éva öngyilkossága után például félelmetes versek buknek ki belőle. „Milyen volt a végtelenben, / anygyszárnyakon, / mint egy némafilm? A Szamosban? / Apránként megraktad kövekkel, / hogy repülni tudjál, csak vissza is / hozzám, egész a házamig, / téglák vegyültek el, téglacső, / teremtő angyal, ne légy szomorú, / teremtő angyal, teremtő angyal, / mikor megrepedt a koponyám, / és elkezdtem futni, fel a folyón, / visszafelé, hogy ne legyen nyoma sem, / ilyen volt?” (Angyalszárnyakon)

*

Tessék, írok a könyvről is – bár a könyv nem tárgya ennek az írásnak, csak ürügye. Első magyarországi könyv. Alázatos szerkesztői munka (be kell vallani, az előzőt én szerkesztettem, és tudom, milyen gonosz posztó az érintetlen Zudor-kézirat), tökéletesen tudom, hogy Selyem Zsuzsa nem egyszer úgy aludt el este, hogy egy-egy vers megoldásán gondolkodott: hogy lehetne jobbá tenni? Miközben tilos jobbá tenni. Hogy lehetne megmenteni? Miközben nem kell megmenteni. A legfontosabb viszont: az új könyv főhőse már nem Jónás. Hanem Júdás. Itt tartunk.

*

Egyetlen kortárs költőnk van, akinek tudom fejből a versét. Jónás és a mérték a címe. Teljesen értelmezhetetlen, hatalmas nagy vers. A kortárs kritika egyébként újabban tényleg használja a nagyvers kifejezést. Nem lepne meg, ha erre a versre is rápatintaná valaki komoly ember. De nem fogja. Talán ha lenne a vers mögött egy kikereshető, hozzáférhető életmű, egy legalábbis közepes súlyú recepció, amit maximum fű-

szerez a szerző legendája. A komoly kritikusnak eszébe jutna, ami mindenkinek: ezek az utánozhatatlan sorok, félsorok, amiket csak ő tud, vajon egy bolond elme vagy a nagyszerű költői fantázia termékei. Ha az első, akkor neki mi dolga vele? De ki az, aki megadja a költői fantázia és a bolond elme definícióját, hogy meghúzza a kettő közti pontos határvonalat? Felmerülne benne a kérdés, amit már minden, Zudort ismerő költő feltett magában: ér ennyit ez az egész? Cserélnék vele? Azt természetesen leírná a kritikus, hogy alig van hibátlan vers, amibe ne kúszna bele valami pongyolaság. De le merne írni, hogy na és?

*

Azt hiszem, Zudor János olyan és akkora és annyira költő, hogy csak költőknek szabadna írniuk róla. Ha tegyük fel, elvinnénk Váradra a komoly kritikust, hogy megismerje a tárgyalt mű szerzőjét, és beszélgetne vele öt percre, olyan sugárdózis érné költőségből, költőiségből, hogy neki se merne ülni a mű megírásának. Minden kiszámított működésű műszere megbolondulna. Nem lennének szavai. Olyan szavai lennének, amiket nem írhatna le.

*

Zudor János jelenleg egy olyan kultúrközpontban él, teljes ellátással, ahol ezért nem kell mást tennie, csak verset írni. Van itt egy bőrkötéses kötet, tele még üres lapokkal. Ha valaki beleír a kötetbe egy verset (sajátot, Adyt, akármit), az a ház vendége egy ebédre. 2012-ben. Ezt pedig értelmezze egy közgazdász, szaknyelven, természetesen.

Zudor János: A rusnya valcer

(Új Forrás Könyvek – Posticum, 2012, Szerkesztette: Selyem Zsuzsa)

Szálinger Balázs *(Keszthely, 1978) költő, legutóbbi kötete: Köztársaság (2012)*

UNALMAS TÖRTÉNET

Inkei Bence megírta a világ szégyenét. A szégyen egészen pontosan egy bizonyos krisztusi korú, a magyar közigazgatás rendszerében őrlődő csinovnyik, Gömöri Gergely személyében manifesztálódik. A *Mirelit* című regényszerű- elbeszélésfűzér prototipikus lúzer főhőse élete során egyetlen határozott és vagány döntés sem volt képes. Kivéve egyet, ami kivételességéhez mérten kellőképpen szürreális: miután Zsófi nevű barátja – teljes joggal – elhagyta, hibernáltatta magát egy évre az orosz-ukrán fagyasztás-szakértő profeszorral, Jefim Rudnyenkóval. Inkei Bence, a kivá-

ló Quart.hu zenei portál vezető szerkesztője, a magasröptű dalszövegeiről elhíresült Népi papa és a Haverok zenekar frontembere, a legendás punk és primitív anarchista Matula Magazin egykori munkatársa, *Mirelit* című könyvében nem csak szerencsétlen főhősét, hanem említett projektjei során megismert tehetségét, írói talentumát és fantáziáját is hűvösre tette.

Végül mi marad végül ebből a megbénult állapotból? Két zacskó többszörösen visszafagyasztott zöldborsó, kiszakadt jégakkuk, egy tönkrement hűtőtáska, egy berozsdásodott zörgős hűtő, és sok-sok gombóc olvadó fagyi. A csomag mellé jár ajándékba egy vérbeli vesztés is, aki számára Élete Legrosszabb Napján – amikor lapátra tették - kizökken az idő, és a világon senki és semmi nem képes azóta helyretolni azt. Gömöri ahelyett, hogy változtatni próbálna a helyzeten, inkább csak siránkozik, és minden percét azzal tölti, hogy Zsófi visszaszerzésén gondolkozik, az őt ért sérelmeken hergelődik. „...egy kudarc az életem: se családom nincs harminchárom éves koromra, se senkim, reménytelenül unalmas a munkám, ugyanazzal az egy-két haverommal iszom a szabadidőmben, és az égvilágon semmi érdekes nem történik velem soha.”

Sajnos Gömöri annyira unalmas, hogy még antihősnek is kevés, mert érdektelensége nem üti meg például az örkényi groteszk szintjét. Az egyetlen, ami a figurát legalább egy kicsit érdekessé teszi, az hatalmas lexikális tudása: bármikor könnyedén föl tud idézni futballeredményeket, összeállításokat, góllövőket évtizedekre visszamenőleg, filmet, szereposztásokat úgyszintén, aztán politikusokat, kormányokat, pártlistákat, uralkodókat, azonban elefántmemóriájának az internet hódító hadjárata után semmi haszna sincs. Gömörinek ezen kívül van egy másik, szintén rendkívül hasznos hóbortja is: gyermekora óta gyűjti a reklámokat: elképesztő mennyiségű magnó- és videókazettája őrizi

a 70-80-90-es évek retró reklámjait. A reklámzabáló Gömöri persze ezeket is fújja kívülről, és minden élethelyzetben frappánsan elő tud húzni egyet, ami az adott szituációhoz illik.

Az időnként már-már Mr. Bean-i magasságokba emelkedő Gömöri végül addig szerencsétlenkedik, amíg az olvasónak meg nem esik rajta a szíve, és azon kapja magát, hogy elkezd a főhősnek szurkolni. Persze az olvasó nem olyan lelkesen teszi ezt, mint egy fékevesztett rajongó pompomlánya a focipálya szélén, hanem csak visszafogottan, mert ha igazságosak akarunk lenni, nem Gömörivel együtt, hanem inkább rajta kellene nevünk. Eleinte azt skandálja magában az olvasó, hogy szerezd vissza Zsófit, majd azt, hogy felejtst el Zsófit, végül, hogy szedd össze magad, Gömöri! Közben a szövegnek és az írónak is szorítunk, hogy ha már Gömöri ennyire menthetetlen, és képtelen saját depressziójából és unalmas hétköznapjaiból kitörni, akkor legalább a szöveg rejtse nyelvi izgalmat, de a szöveg nem rejt el sehol semmit. Ugyanazok a szellemeskedő, de leginkább laposra sikeredett, erőltetett mondatok, ugyanazok a csattanó nélküli novellaszerű fejezetek, ugyanazok a szálnalmas poénnak szánt antipoénonok, ugyanaz a kádárista nosztalgia, ami mégsem elég nosztalgikus.

Két béna játékos a pályán: Gömöri és Inkei, akik következetesen rúgják félre a labdát, amivel ügyesen bebizonyítják, hogy egyikük sem a pályára való. Inkei talán maga sem tudja, hogy miért akar focizni. A *Mirelit*-ben sajnos nem érhető tetten a plafont leszakító szerzői közlésvágy, sem pedig a szerzőből csillapíthatatlanul kikívánczó üzenet, sem a mesélni, és a sztorizni vágyás. A *Mirelit* megpróbálkozik egy koncepció-kísérlettel, miszerint a hibernálás alatt lévő Gömöri végigpörgeti álmában azokat a verziókat, amelyek megvalósulhatnának, ha Jefim Rudnyenkó nem jelentené ki a könyv első fejezetében, hogy „Gergely, a leletei alapján ön fagyaszthatónak tűnik.” A regényt alkotó álomfejezetek rossz érzések enciklopédiáját újabb és újabb bejegyzésekkel bővítik, és gyarapítják a reklámgyűjteményt, hogy megidézzék a gulyáskommunizmust. Azonban sem a Skála, sem a Corvin áruház, sem a trabant, sem a Trapper farmer, és még Brezsnjev elvtárs sem segít. Jöjjön inkább bármilyen reklámblokk, akár retró, akár mai, mint a fóműsoridőnek szánt *Mirelit*.

Inkei Bence: Mirelit (L'Harmattan, 2012, 171 oldal, 2100 Ft)

száz!

ÖRKÉNY_mimennyi?

ÖRKÉNY ISTVÁN
EMLÉKKIÁLLÍTÁS

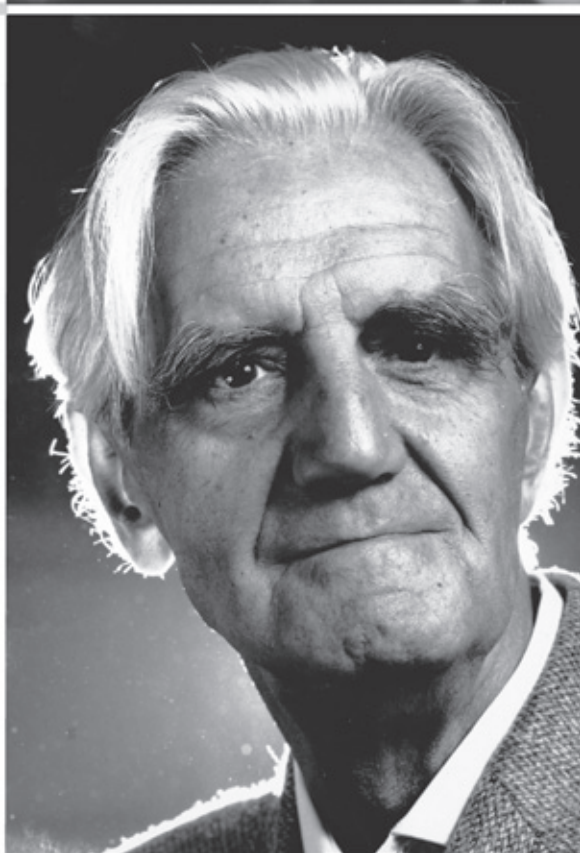
2012. december 31-ig

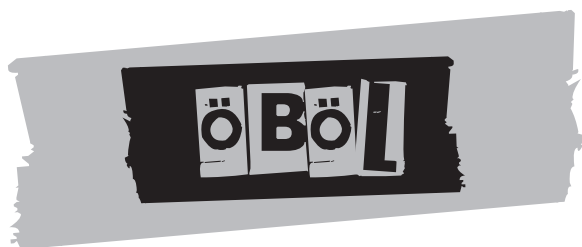

**Minden
megvan**

OTTLIK GÉZA
EMLÉKKIÁLLÍTÁS

2013. január 30-ig

Fotó: PIM

Szántó Endre

„ITT MINDENKI MÉLTÓSÁGOS...” (Móricz Zsigmond Hévízen)

Móricz a harmincas években Hévízfürdőn Moll Károly páciense volt. Az író a György-házban és a Hetes házban (ma a Szent András Reumakórház „A” és volt „E” épülete) lakott. Beteg lába és fejfájása miatt szorult gyógykezelésre 1930 augusztusában. Moll Károly így emlékezett az íróra: „Hallgatag ember volt. Társaságban alig lehetett belőle valamit kihúzni. Itt Hévízen fedeztem fel a cukorbat. Kezeltem később is, gyakran felkeresett.”

Első itt tartózkodásakor már tíz hónapja volt a Nyugat szerkesztője. Első képeslapját 1930. augusztus 7-én küldte barátainak: „Meleg vízből meleg szeretettel ölel benneteket Zsiga.” 1930. augusztus 19-én két levelet is küldött Gellért Oszkárnak a György-villából. A reggeli levélhez mellékelte a Nyugat számára Hévízi Tükrök című gunyoros írását: „...A víz úgy pezseg és bugyborékol, ha az ember a lábával az iszapot kavarja, hogy ellepik az apró szénsavbuborékok az egész testet. Így bugyborékol az emberekből a panasz és a keserűség s ellepik az egész lelket.” „Itt mindenki méltóságos... Egy csendőrt azt mondta: annyi a méltóságos úr, nem győzzük őket befogdosni.”

Nagyon kevesen tudják, hogy 1930-ban itt írta a magyar irodalom egyik kulcsregényét, a Rokonokat. Említést is tesz benne a meleg vízü tórol. Bár nem nevezi nevén a fürdőt, az egyértelműen Hévízről szól: „A múlt nyáron az iszapfürdőben volt, a fogságban szerzett csúza miatt. A melegvíz tavában figyelte meg, hogy mi a Társaság. Volt ott egy hely a nagy tóban, azon a helyen, ahol a forrás felfakad, s ahol a nép szája szerint feneketlen a tó, tehát legalább huszonöt-harminc méter mély, szivattyú-telep vaskarjai hullanak le a vízbe. A társaság tagjai itt vertek tanyát. És itt a tömeghez tartozók nem is jelenhettek meg. Nem volt ez kimondva semmiféle szabályzatban, de így alakult ki természetesen, az élet szokásai alapján. A társaságbeliek mind jó úszók, jó lovasok, jó sportemberek. A rokkantlábú tömeg azonban a munka malmában mindezeket a test- és lélekerősítő dolgokat elhanyagolja. Nincs rá ideje, módja. Ezek messziről nézik, hogy eveznek hatalmas karcsapással a társaság fiai s lányai a forrás felett. Hogy lógnak a lelógó drótkampókon, hogy ülnek a pletykapadnak elnevezett deszkán, amelyre az építmény szerkezetének szüksége van.

Ha valaki nem közölük való odatéved, percek múlva elszégyenkezik, mert megérzi, hogy nem odavaló. Itt baráti társaság van együtt s annak belső, magános és bizalmas dolgait kilesni nincs joga senkinek, aki, nem odavaló.

De honnan ismerik annyira egymást? Hiszen a fürdőn csak a betegek vannak együtt közülük is. Nem családi kirándulóhely, nem egy-egy összebeszélés eredménye, hogy barátok együtt ránduljanak ki. S mégis, mintha egy családnak régi tagjai, az egész életben együtt nevelkedett, közös emlékekkel összefűzött embereknek tűnnek fel, akik itt vannak együtt.

S úgy is van. Ez a réteg egy és egységes és homogén. Ha megjelenik valaki, akit a társadalmi szálak ehhez a társasághoz fűznek, azonnal felismerik egymást s már egy óra múlva együtt vannak, és együtt mulatnak. Aki nem közülük való, az tíz év alatt nem tehet olyan előmenetelt ebben a körben, mint a legelső pillanatban az, aki az ország valamely táján ugyanennek a rétegnek a gyermeke.

Hatalmas szervezet ez. Ennek a kezében van az egész ország minden hatalma és állami ereje. Mindannyian a magas hivatali gárdához, a hadsereg legmagasabb tisztikarához, vagy a földbirtok hatalmasaihoz tartoznak. Nincs a titkos szövetségnek olyan ismertetőjele, amely biztosabban összekötné a tagokat, mint ez az élet által kitermelt réteg.”

1931-ben Móricz nem tudott Hévízfürdőre utazni, ezért csak levélben érdeklődött a fürdőben zajló életről Gellért Oszkáréktól, akik nélküle mentek Hévízfürdőre a július elejére tervezett „Nyugat” estet megtartani: „Meghalok egy kis roston pírított balatoni süllőért. Amit a Nagy Endre elővése mellett (ő ti. tavaly is ott hagyta, s nekem több jutott, de jó volt) együtt fogyasztanánk el valamennyien jó kis badacsonyi borocskával. A hévízszentandrászi lokálban. Láttátok-e már a római sírt? Azt okvetlen meg kell nézni. Van-e nagy szezon? Megkaptátok-e a fürdőjegyet? Milyen a Fridrich kosztja? Délután feketéztek-e a fürdőtelepi nagy fák alatt? Ott van szemben egy vegetáriánus étterem, olyan jó sült krumplit sehol se lehet kapni, mint annál.”

Az író 1932-ben kétszer volt Hévízen, nyáron és ősszel. A Hévíz-Gyógyfürdő Igazgatóságának számlája szerint június 23-ától július 12-áig lakott a VII-es ház 21-es szobájában. Már az érkezése napján hévízi élményeiről írt feleségének, a kor divatos színésznőjének Simonyi Máriának: „Kibújtam az első fürdőből, nagyon kellemes volt, s máris vígan jöttem fel a szobámba. Itt lakom a telepen, s egy nagyon csöndes villában, a Hetesben. Címnél nem kell semmit írni, csak azt, hogy fürdőtelep. A postán már ismernek. Reischl Ricsi nagyon kedvesen fogadott, maga vezetett fel a legcsöndesebb villába, ahol gépen dolgozhatok, amennyit akarok. Jó kis szoba, de a

Móricz Zsigmond Moll Károly fürdőorvos társaságában a Manninger kávéház előtt

gép nem akar írni. Úgy látszik megrázkódott, kicsit nehezen tudom igazgatni. Nem értek a géphez. Ha elromlik, bajba leszek. A lábam ma jobb, sőt fáradságom is kisebb. Az ablakom alatt gyönyörű platánok vannak. Nincs ugyan semmi kilátás, mert lombok takarnak mindent el, de szép lombok. Örülök is neki, hogy nem nyüzsögnek az ablak előtt emberek, nyugodtabban lehet dolgozni...”

A Nyugat kiadóhivatali elszámolásain edződve most is pontos nyilvántartást vezetett. Fillérig pontos beosztást készített naponta a pénzről, de az időről is. Június 24-i napirendje: „Fél nyolc. Felkeltem. 8-9 Fürdés. 9-11 Divat, megírtam, elküldte Lloydnak 11-12. Üldögélés 12-1 Ebéd: ráklevés, kelvirág vajban, 2 kenyér. Erdőhegyiékkel diskurzus 1-3 Aludtam. 3-4 Tervezgetés. Fél 5-6. fürdés. Fél 7. Lefeküdtem. Az írógépet megcsinálták, a főbíró soffőre.”

Sok évtizedekig emlékeztek a hévíziek arra, hogy Móricz itt tartózkodása alatt hogy járta a fürdőtelepet; botjára támaszkodva kicsi jegyzetfüzetébe írogatott.

Fel-felnézve figyelte a sétáló vendégeket. Talán így született meg Gellért Oszkárhoz írt levele is 1932. június 27-én, amelyben hű képét adja az akkori társadalmi és fürdőéletnek. Hasonló gondolatait leírta már két évvel ezelőtt is a Rokonok című regényében: „Az élet műhelyében játék módjára folynak a titokzatos munkák s munkálatok. Itt, most, már amennyire ébren tudok lenni, azt figyelem, hogy az emberek el vannak szánva, hogy nem vesznek tudomást arról, hogy a világszellemben változás történt, amíg csak nem muszáj. Itt a fürdőn legjobban meglátszik a kasztszellem. Mindenki valamilyen körhöz tartozik és testtel védi annak bástyáit. Mindenki ostromol felfelé és védekezik lefelé... Ez még ma az élet. Az élet üres formája. Az üres formák csodálatosan fenntartják magukat. Minden két ember közt megvan a távolság. A távolságot a régi feudális kor szabta meg. Úgy őrzik, mint a pap a szentséget.”

Saját bevallása szerint is sokat pihent, aludt az itt töltött idő alatt, különösen az október elején itt töltött héten. Szinte azért ébred fel, hogy megírjon néhány cikket. A kiadatlan *Fekete Péterben* is említést tesz a fürdőről: „A fürdő telepet egy nagy fasor metszi végig... A platánok alatt hosszú széksor kétoldalt. A Kurszalón öreg épülete előtt, egyfelől a zenepavilonig, másfelől az Elektroterápiáig két hosszú karszéksor, ahol a gyógyulók a platánok alatt árnyékban üldögélnek a hivatalos órákban. Dél előtt tizenkettőtől félegyig, s délután a nem bridgelők, hattól hétig.”

A következő évben, 1933-ban július 13. és 27. között pihent Móricz a fürdőtelepen. Naptárban jegyzi Hévízen születő műveit. Július 19. *A magyar mocsár*, július 21. *Dunántúl*, július 26. *Balaton*, július 26. *Hivatali szerelem*. Új darabot írt a szezónra, a *Kamaszokat*. Július 20-án meghatalmazta *Nemes Nagy Zoltánt* a *Kerek Ferkó* című regényének filmesítésével kapcsolatos tárgyalásokra. „*Én itt eddig 12 fürdőt vettem, a csontjaim éppen most fájnak, de ez pár nap alatt már le fog zajlani.*” Serényen dolgozott, mert tíz nap alatt négy cikke és egy novellája jelent meg *Az Est* című lapban, és ezért 260 Pengőt honorárium illette.

Az 1934-es fürdőidényben Móricz Zsigmond az *Erdély* regénytrilógiáján dolgozott. Az 1935. július 23. és augusztus 6. között itt töltött két hétben egyszerre írta a *Matura c.* darabját és a *Rab oroszlán* fejezeteit a *Pesti Napló* számára. Nagy Endrével sokat járt moziba, azt is tudjuk, mit láttak. (Kismama, Meseautó, Egy szerelem vége, Csodarevű). A *Komor ló* című novellájának megfilmesítéséről *Palágyi Róbert* ügyvédnél sűrgeti levélben az előkészületeket innen Hévízről augusztus 2-án.

MÓRICZ ZSIGMOND

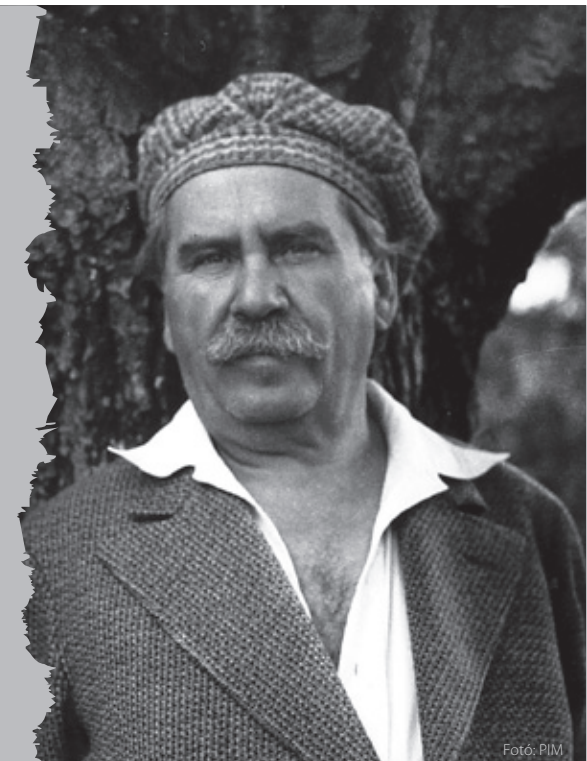
Hévízen írt fontosabb művei

1930 – **Rokonok**
(regény)

1933 – **Kamaszok**
(színmű)

1934 – **Erdély-trilógia**
(regény, részletek)

1935 – **Rab oroszlán**
(regény)

Két év kihagyás után 1938. július 23-ától az író ismét Hévízfürdőn töltött két hetet. Komoly fájdalmai voltak névnapján eltáncolt fájós lába miatt. Hévízi levelezéséből a következő kis napló állítható össze. Július 26-i Oláh Gábornak küldött levelében megkeseredett hangon ír. „*A jelen immár semmit sem ad, csak még egy kis alkalmat, hogy a tegnapon eltűnődjek...*” Az *Életem regényéről* Móricz Miklósnak így vallott augusztus 7-i levelében: „*Írásom leszámolás önmagammal... mik a sebek? Mért fájnak? Mért védi magát az ember a fájdalomtól?*” Augusztus 8. Vadnai Bélának „*Küldess nekem az Athenaeummal ide Hévízre kettőszáz pengőt, hogy kiválthassam magam. Én itt szépen javulok, már bot nélkül járok, s rengeteget dolgozom.*” Oláh Gábornak. „*Gábris, nagyon öreg vagyok, de míg írni jó ízzel tudok, addig hajlandó vagyok élni.*”

1938 nyarán már második hónapja közölték folytatásokban Móricz Zsigmond *Életem regénye* című művét, amikor öccse, Miklós nemtetszését fejezte ki, amiért „kegyetlen őszinteséggel” írta meg családjá múltját. Móricz Hévízfürdőről válaszolt öccsének 1938. augusztus 7-én, indokolva a regény családjá iránti „kegyetlenségét”. A hosszú, kissé keserű hangvételű levelét néha fanyar humorral fűszerezte. Az írás évekre való felhagyásán gondolkodik „*Pillanatnyilag azt érzem, az idő elmúlt felettem. A mai kort sem nem értem, sem többé vezetésre s felvilágosításra nem vállalkozom. De nem is kérnek már a tanácsaimból, a fiatalság egyáltalán nem olvas. Ady ifjú szívekben tovább él, én az öreg szívekkel elhaltam.*” Az egészségi állapotáról, munkakedvéről írt levélrészletet is a keserű derű jellemzi: „*Fizikumommal különös baj nincs. Éryomás 119 – húszéves –, szív, tüdő, gyomor teljesen rendben. Ha a lábammal nem volna baj, elmehetnék dokkmunkásnak. Föltéve, ha szeretnék dolgozni. Amit sose szerettem. Az írást nem tekintem s nem tekintettem munkának, ahogy Janka (Elek Janka, volt felesége) mondta: maga nem dolgozik, ha ír, maga kéjeleg. Janka okosabb volt nálam s zseniálisabb.*”

Móricznak sok kudarcban volt része színműveivel. Komor témájuk miatt nem kellett a színingazgatóknak. 1938 augusztusában Hévízen készült el egy újabb színdarabjával, amelyet szintén augusztus 7-én keltezett levelében kérte öccsétől, hogy olvasson el. Majd apró élményként írja levelében: „*ma, mikor a fürdőből megjöttem, ismét egy csokor szegfű volt a kilincsemre akasztva. Ez már második szegfűcsokor. Fogalmam sincs, ki küldte s miért? Jobban szeretném, ha már bombát küldenének. Próbáltam vallatni a szobaasszonyt, nem tud róla. A tegnapelőtti nek még vettem egy magyaros bögrét, de már ezt a mosdókancsóba avattam. Az isten győz annyit. Még van egy edény a szobában, abba még küldhetnek.*” Móricz Zsigmondnak ez volt az utolsó látogatása Hévízfürdőn.

Szántó Endre (Eger, 1954) helytörténész, 1993 és 2006 között több útikönyve is megjelent Hévízről és környékéről

---

Felhasznált irodalom:

1. Cséve Anna: Móricz Zsigmond Hévízen. Elhangzott a Hévízi őszi 1995 című konferencián, Hévízen
2. Móricz Zsigmond élete leveleinek tükrében, sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta Rádics Károly, Orpheusz könyvek, Budapest. é.n.

